

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Sára Vartová
Zajištění kritických surovin v rámci českého horního práva
Diplomová práce

Olomouc 2023

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Zajištění kritických surovin v rámci českého horního práva vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Ostravě dne 16.11 2023

Sára Vartová

Ráda bych poděkovala především panu JUDr. Ondřeji Víchovi, za čas strávený nad mou diplomovou prací a jeho cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala své rodině a příteli za trpělivost.

Obsah

Úvod	6
1. Horní právo	9
1.1. Právní úprava horního práva v ČR	9
1.2. Mezinárodní prameny horního práva	10
1.3. Význam práva EU v horním právu	11
1.4. Nerosty	12
1.4.1. Kritické a strategické suroviny	13
2. Klíčové koncepční materiály v souvislosti s kritickými surovinami v EU	15
2.1. Zelená dohoda pro Evropu	16
2.2. Sdělení o odolnosti proti nedostatku kritických surovin: zmapování cesty k lepšímu zabezpečení a udržitelnosti ze dne 3.9.2020	16
3. Surovinová politika ČR	18
3.1. Surovinová politika České republiky v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů	18
3.2. Surovinová politika v zákoně č. 44/1988 Sb., (horní zákon)	19
3.3. Publikace České geologické služby	21
3.4. Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti České republiky	21
4. Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin a mění nařízení (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 a (EU) 2019/1020	23
4.1. Přijetí návrhu	23
4.2. Důvody, které vedly Komisi k přijetí návrhu	24
4.2.1. Problematika přechodu na obnovitelné zdroje	24
4.2.2. Problematika dovozu	24
4.2.3. Surovinové zdroje	25
4.2.4. Seznam kritických surovin	25
4.2.5. Strategické suroviny	26
4.3. Cíle návrhu nařízení	27
4.4. Základní instituty uváděné v návrhu	27
5. Promítnutí návrhu nařízení do českých horních předpisů	29
5.1. Organizace veřejné správy v horním právu	29
5.1.1. Ministerstvo životního prostředí	29
5.1.2. Ministerstvo průmyslu a obchodu	30
5.1.3. Státní báňská správa	30
5.1.4. Krajské úřady	30
5.2. Zřízení nových pozic na základě návrhu nařízení	31
5.2.1. Vyšetřující úředník	31
5.2.2. Zástupce v Evropské radě pro kritické suroviny	31
5.3. Nový vnitrostátní program průzkumu	32
5.3.1. Nový vnitrostátní program v ČR	33
5.4. Monitoring kritických surovin	34
5.5. Těžba kritických surovin v ČR	35
5.6. Potencionální těžba kritických surovin v ČR	36
5.6.1. Seznam kritických a strategických surovin v české právní úpravě	36
5.7. Změny v povolovacím postupu	37
5.7.1. Strategické projekty	37
5.7.2. Jediné kontaktní místo	37
5.7.3. Územní plánování	38
5.7.4. Posouzení vlivů na životní prostředí v platné právní úpravě ČR	39
5.7.5. Posuzování vlivů na životní prostředí v návrhu nařízení	42
5.7.6. Jednotné environmentální stanovisko	42
5.8. Další aspekty povolovacího procesu v ČR	43
5.8.1. Těžba nevyhrazených nerostů	43
5.8.2. Těžba vyhrazených nerostů	44

5.8.3. Návrh novely liniového zákona.....	45
5.8.4. Délka postupu udělování povolení	47
Závěr	48
Seznam použitých zdrojů	50
Shrnutí	56
Summary	56
Klíčová slova	57
Key words.....	57

Seznam použitých zkratk:

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

ČBÚ – Český báňský úřad

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu

KÚ – Krajské úřady

SFEU – Smlouva o fungování Evropské unie

NSTZ – Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon

ZSSS- Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě

Úvod

Kritické suroviny, zejména však jejich těžba, jsou významné z hlediska zatížení životního prostředí. Zajištění kritických surovin a jejich bezpečné využívání, je předmětem mnoha strategií a jeho význam stoupá především v posledních letech. Téma mé diplomové práce je dle mého názoru velmi aktuální, vzhledem ke krátké existenci návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin a mění nařízení (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 a (EU) 2019/1020 (dále jen „návrh nařízení“), který předložila Evropská komise v březnu letošního roku. Není zcela jasné, jakým způsobem se bude návrh nařízení adaptovat do českého právního řádu a následně i aplikovat. V současnosti se ještě návrhu nařízení, který předložila Evropská komise v březnu 2023, nedostává mnoho pozornosti a téma jako takové zpracováno není. Z uvedeného důvodu bych na tuto oblast chtěla upozornit a poukázat, že v souvislosti s povahou nařízení pro nás nové pojmy v návrhu nařízení a jeho urgentnost mohou a budou znamenat případné změny, které si zasluhují pozornost.

Cílem mé diplomové práce bude mimo jiné analyzovat právní úpravu ochrany a využívání nerostných surovin. Ačkoliv jsou suroviny nezbytnou součástí života, např. jsou nezbytné k výrobě digitálních zařízení nebo jejich částí, převládá v EU jejich nedostatek. Nedostatek surovin je způsoben nedostatečnými domácími zdroji v EU, což způsobuje, že je EU závislá na dovozu. Problém omezení dovozu z třetích zemí a zajištění bezpečných dodávek, není však jediným problémem, který chce EU řešit. Další problémy jsou spojeny s otázkami týkajícími se udržitelnosti, monitorování surovin, oblasti oběhového hospodářství – jejich recyklace s ohledem na účinnější využití surovin nebo konkurenceschopnosti. Urgentnost těchto problémů vedla v minulosti k několika opatřením, nicméně neexistoval skutečný regulační rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin. Uvedené se změnilo představením aktu v podobě návrhu nařízení o kritických surovinách v březnu 2023 Evropskou komisí, který má být dlouhodobým, závazným řešením pro členské státy EU v oblasti problematiky kritických surovin. Právě tento návrh nařízení bude stěžejním bodem mé práce, kterým se chci zabývat. Dále se chci věnovat českému hornímu právu. Konkrétně se budu zabývat pojmem horního práva, jeho právní úpravou a prameny. V souvislosti s návrhem nařízení poukážu na strategie a dokumenty z této oblasti, které mu předcházely a vedly k jeho přijetí. Z vnitrostátní politiky pak poukážu na surovinovou politiku ČR. Poté se budu zabývat samotným návrhem nařízení a možnými způsoby, jakými by se toto nařízení mohlo promítnout do českého práva.

Mezi mé výzkumné otázky bude patřit v obecné rovině, jakým způsobem se promítne návrh nařízení do českých předpisů a v souvislosti s tím, jaké změny bude třeba provést za účelem adaptace unijních závazků vyplývajících z tohoto nařízení EU v českých horních předpisech. Návrh nařízení se věnuje pojmům, které bude nutné implementovat do právních předpisů členských států EU. V souvislosti s tímto návrhem nařízení bude tedy s velkou pravděpodobností nutno provést i novelizaci některých zákonů a navazujících prováděcích předpisů. Dále se budu zamýšlet nad tím, jaké nové instituty bude v ČR nutné zřídit, včetně nových pracovních pozic v ČR. V rámci těchto institutů by v ČR měl být zřízen i nový program, který se zaměří na průzkum kritických a strategických surovin. Další otázkou, na kterou v mé diplomové práci budu hledat odpověď je, jakým způsobem se převezmou seznamy kritických a strategických surovin do české horní úpravy, což by mohlo vést k případné novelizaci horního zákona. S uvedeným souvisí i další otázka případného zařazení kritických surovin mezi nerosty nevyhrazené nebo vyhrazené.

Podkladem pro zpracování mé diplomové práce budou zejména zákony z oblasti horního práva, předpisy, odborné články, komentáře, koncepční materiály EU a konzultace na Českém báňském úřadu a kontaktním centru Europe Direct ve spolupráci s Generálním ředitelstvím pro vnitřní trh, průmysl, podnikání a malé a střední podniky. V této souvislosti se tedy budu zabývat nejen právem českým, ale budu analyzovat i evropské dokumenty. Několikrát zmíněnými, a především významnými autory z mých pramenů jsou zejména doc. JUDr. Ing. Roman Makarius a JUDr. Ondřej Vícha, Ph.D., jehož komentář s názvem Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě pro mě byl stěžejním pramenem pro pochopení postavení horního práva a pojmů v souvislosti s horním právem.

Výzkumnou metodou pro mou diplomovou práci bude zejména metoda popisná, dále pak analýza české právní úpravy a v neposlední řadě také komparace české horní právní úpravy s připravovaným návrhem nařízení.

Má práce je rozdělena do kapitol a podkapitol. V první části práce se zabývám horním právem a jeho prameny. V další kapitole popisují koncepční materiály EU, které předcházely návrhu nařízení. Následující kapitolu tvoří surovinová politika ČR a její funkce. Následná kapitola pojednává o návrhu nařízení, včetně důvodů, které vedly k jeho předložení a které již bylo třeba urychleně řešit. V poslední kapitole se budu zabývat promítnutím návrhu nařízení do českých horních předpisů.

S ohledem na obsáhlost tématu nejsem schopna do své práce zahrnout téma oběhovosti, respektive způsob, jakým se ČR vypořádá s vnitrostátními opatřeními týkající se oběhovosti, které návrh nařízení zmiňuje. Toto téma by bylo vhodné rozebrat v rámci dalšího výzkumu.

Právní stav textu je ke dni 13.11. 2023.

1. Horní právo

Horní právo vzniklo z potřeb regulace a zejména také ochrany hornické činnosti. Vymezuje průběh, způsob vedení báňského provozu a podnikání (zahrnuje i vztahy mezi účastníky tohoto podnikání) a také podmínky pro tuto činnost.¹ Jinými slovy tedy vztahy vznikající v hornictví, zabývající se nerosty a těžební činností. Právě nerosty tvoří stěžejní část horního práva, jelikož jejich ochrana je nesmírně důležitá. Formulaci horního práva předcházel proces získávání nerostných surovin, který na počátku těžby nebyl příliš regulován, nicméně s přibývajícemi doly i finančními náklady bylo nutno veškerou činnost regulovat, a proto již od první poloviny 13. století jsou uchovány písemné záznamy.²

Nejvýznamnějším a asi i nejznámějším prvotním pramenem je tak například *Ius regale montanorum* – Kutnohorské horní právo, vydané Václavem II, které mělo poskytnout rozvíjejícímu se hornímu právu kodifikaci, která předtím spočívala na zvykových normách (hornických zvyklostech).³

Nicméně ve svém celém historickém vývoji bylo horní právo založeno na dvou principech: horním regálu a horní svobodě⁴, přičemž v současném pojetí nalezneme princip horního regálu a horní svobody v ustanoveních §5⁵ a §5a⁶ horního zákona.

Horní právo, jak jej známe dnes, je právním odvětvím práva veřejného, které je součástí správního práva.⁷ I přes mnohá upozornění na roztržitou právní úpravu, horní právo stále netvoří jeden kodex a úprava je tak rozdělena do více právních předpisů. Na tuto problematiku a nevyhnutelnost jednotné úpravy do budoucna upozorňuje i odborná literatura.⁸

1.1. Právní úprava horního práva v ČR

Horní právo je na ústavní úrovni upraveno v čl. 7 Ústavy ČR, který zní: „*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.*“

¹ JANGL, Ladislav. *České horní právo a báňská historie: metodika báňsko-historického výzkumu*. 2. dopl. vydání. Praha: Národní technické muzeum, 2010, s. 27.

² Tamtéž s. 26.

³ JANOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL, Vilém, RUNDOVÁ, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 31.

⁴ MAKARIUS, Roman. *České horní právo: Díl I*. 1. vydání. Ostrava: MONTANEX, a. s., 1999, s. 22.

⁵ Toto ustanovení, prohlašuje ložiska vyhrazených nerostů na území ČR za nerostné bohatství a současně i za vlastnictví státu.

⁶ Horní svoboda je zde vyjádřena organizací, kdy PO a FO v rámci podnikatelské činnosti disponují právem svobodného přístupu v rámci vyhledávání, průzkumu nebo dobývání výhradních ložisek při splnění daných podmínek.

⁷ MAKARIUS, Roman. *České horní právo: Díl I*. 1. vydání. Ostrava: MONTANEX, a. s., 1999, s. 20.

⁸ NOUZA, Richard. *České horní právo – vývoj a současnost. Energetika. Český svaz zaměstnavatelů v energetice*. 2011, roč. 61, č. 8-9, s. 463-464 nebo VÍCHA, Ondřej. *Hornictví*. In SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 448-449.

Ustanovení jako jediné v celé Ústavě (kromě preambule, která mluví o přírodním bohatství), odráží ekologické hledisko, jako zájem, který má stát povinnost zohlednit při svých činnostech.⁹

V Listině základních práv a svobod jsou významnými ustanoveními čl. 11 odst. 2, ze kterého vyplývá státní vlastnictví nerostného bohatství a čl. 35, který stanovuje právo na příznivé životní prostředí a informace o něm a o přírodních zdrojích.

Zákony tvořící a upravující základy horního práva jsou **zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „horní zákon“), **zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě**, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o hornické činnosti“), dále také **zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích**, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 157/2009 Sb., o **nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů**, ve znění pozdějších předpisů. K provedení těchto zákonů byly přijaty prováděcí předpisy – ČBÚ, MŽP i MPO. Jedná se tak např. o vyhlášku ČBÚ č. 172/1992 Sb., o dobývacích prostorech, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku ČBÚ č. 175/1992 Sb., o podmínkách využívání ložisek nevyhrazených nerostů, vyhlášku ČBÚ č. 15/1995 Sb., o oprávnění k hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, jakož i k projektování objektů a zařízení, které jsou součástí těchto činností, vyhlášku ČBÚ č. 104/1988 Sb., o racionálním využívání výhradních ložisek, o povolování a ohlašování hornické činnosti a ohlašování činnosti prováděné hornickým způsobem, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku ČBÚ č. 394/2011 Sb., o sídlech obvodních báňských úřadů, vyhlášku MŽP č. 369/2004 Sb. o projektování, provádění a vyhodnocování geologických prací, oznamování rizikových geofaktorů a o postupu při výpočtu zásob výhradních ložisek nebo vyhlášku MŽP č. 368/2004 Sb., o geologické dokumentaci.

1.2. Mezinárodní prameny horního práva

Horní právo, až na některé odchylky, spadá do výlučné pravomoci jednotlivých států, na jejichž území se nachází ložiska nerostných zdrojů. Tímto je zachována zásada svrchovanosti státu nad přírodními zdroji.¹⁰ Prameny mezinárodního práva se na horní právo vztahují spíše okrajově, v rámci mezinárodních smluv, jimiž je ČR smluvní stranou. V oblasti hornictví jsou to pak smlouvy z oblasti životního prostředí, dále upravující využívání nerostných zdrojů nebo těžby nerostů na území společných hranic. Jedná se tak např. o Úmluvu o přístupu k

⁹ SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE Vladimír, SUCHÁNEK Radovan a SYLLOVÁ Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016, s. 90-98.

¹⁰ VÍCHA, Ondřej. *Základy horního a energetického práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 45.

informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.¹¹

1.3. Význam práva EU v horním právu

Ačkoli tedy horní právo vychází z principu, že hornictví a využívání nerostných zdrojů spadá do výlučné kompetence členských států,¹² spolu s přibývajícimi potřebami v oblasti ochrany životního prostředí, zdraví, a právě i z důvodu zajištění nerostných surovin se horní právo EU neustále rozvíjí. Primární právo je založeno na principu trvale udržitelného rozvoje.¹³ Ve Smlouvě o fungování EU (dále jen „SFEU“), je hornictví zmíněno např. v čl. 6, který stanovuje pravomoc EU k činnostem právě v oblasti průmyslu, nebo čl. 173 a 191 této smlouvy, které se týkají průmyslu a životního prostředí například právě v souvislostech s racionálním využívání přírodních zdrojů.

Dalšími (sekundárními) právními akty EU z oblasti hornictví jsou v současnosti zejména směrnice, např. **směrnice o geologickém ukládání oxidu uhličitého** (2009/31/ES)¹⁴, která využívá technologie zachytávání oxidu uhličitého z průmyslových zařízení a jeho vložení do podzemí za účelem trvalého uložení a přispění tak ke zmírnění změny klimatu a **směrnice o podmínkách udělování a užívání povolení k vyhledávání, průzkumu a těžbě uhlovodíků** (94/22/ES)¹⁵, která stanoví podmínky udělování a užívání povolení k vyhledávání, průzkumu a těžbě uhlovodíků v členských státech EU.

Dále pak tzv. doporučení, např. **doporučení o minimálních zásadách pro průzkum a těžbu uhlovodíků (jako je plyn z břidlic) s použitím vysokoobjemového hydraulického štěpení** (2014/70/EU)¹⁶, která stanoví minimální zásady pro podporu členských států EU se záměrem těžit uhlovodík pomocí techniky hydraulického štěpení k ochraně životního prostředí.

V neposlední řadě patří mezi další akty práva EU i stanoviska, např. **stanovisko k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin** (2023/C 349/22).¹⁷

¹¹ Sdělení č. 124/2004 Sb., o Úmluvě o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí.

¹² Čl. 11 SFEU.

¹³ VÍCHA, Ondřej. *Základy horního a energetického práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 47.

¹⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/31/ES ze dne 23.4. 2009 o geologickém ukládání oxidu uhličitého a o změně směrnice Rady 85/337/EHS, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES, 2001/80/ES, 2004/35/ES, 2006/12/ES a 2008/1/ES a nařízení (ES) č. 1013/2006.

¹⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 94/22/ES ze dne 30. 5. 1994 o podmínkách udělování a užívání povolení k vyhledávání, průzkumu a těžbě uhlovodíků.

¹⁶ Doporučení Evropské komise 2014/70/EU ze dne 22.1. 2014 o minimálních zásadách pro průzkum a těžbu uhlovodíků (jako je plyn z břidlic) s použitím vysokoobjemového hydraulického štěpení.

¹⁷ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru 2023/C 349/22 ze dne 29.9 2023.

2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

1.4. Nerosty

Nerosty definuje horní zákon jako tuhé, kapalné a plynné části zemské kůry.¹⁸ Rovněž zákon vymezuje i jejich negativní výčet. Nerosty nejsou např. rašelina nebo přírodní léčivé vody. Dále je rozděluje na vyhrazené a nevyhrazené. Vyhrazené nerosty horní zákon vymezuje v ustanovení § 3, výčet s ohledem na technologické zpracování surovin není taxativní a zároveň se i v minulosti měnil na základě rozvoje společnosti a průmyslové výroby, které se staly pro její potřeby důležité a mnohdy i strategické.¹⁹ Ostatní nerosty neuvedené ve zmíněném výčtu se považují za nevyhrazené a v případě pochybností, zda se jedná o vyhrazený či nevyhrazený nerost, zodpoví tuto otázku MPO po dohodě s MŽP.²⁰ Nevyhrazenými nerosty jsou např. písky, štěrkopísky nebo stavební kámen.²¹

Ložiska nerostů jsou přírodními nahromaděnými nerosty, z geologického pojetí pouze ložiska přirozené, které nemusí naplňovat podmínky ekonomického dobývání,²² nicméně horní zákon kromě přirozeného shromáždění do své definice zahrnuje i základku v hlubinném dole, opuštěný odval, výsypku nebo odkaliště,²³ které vznikly hornickou činností.²⁴

Ložiska vyhrazených nerostů, o kterých bylo dle dřívějšího zákona rozhodnuto jako vhodné pro potřeby a rozvoj národního hospodářství,²⁵ tvoří tzv. nerostné bohatství, které je ve vlastnictví ČR, zatímco ložiska nevyhrazených nerostů jsou součástí pozemku.²⁶ Jejich režim je tedy odlišný jak z pohledu vlastnictví tak i z pohledu povolovacího procesu.

Nerostné suroviny v ČR, jakožto součást zemské kůry, jež lze těžit, se člení na rudy (např. cín, germanium, kobalt, mangan, měď, nikl, olovo, stříbro, wolfram, zinek, zlato a železo), dále pak nerudní suroviny (např. drahé kameny, jíly, dolomit, průmyslové písky, sádrovec, živec a kaolin) a v neposlední řadě na energetické suroviny ke kterým patří fosilní paliva (např. černé a hnědé uhlí) a radioaktivní suroviny (např. uran).²⁷

¹⁸ § 2 horního zákona.

¹⁹ MAKARIUS, Roman. *České horní právo: Díl I.* 1. vydání. Ostrava: MONTANEX, a. s., 1999, s. 26.

²⁰ § 3 Horního zákona.

²¹ VÍCHA, Ondřej. Ložiska nevyhrazených nerostů jako součást pozemku – vybrané otázky. In *Sborník z konference Dny práva – 2012 – Days of Law, 6. ročník mezinárodní konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 2375–2390. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/pozemek/VichaOndrej.pdf.

²² MAKARIUS, Roman. *České horní právo: Díl I.* 1. vydání. Ostrava: MONTANEX, a. s., 1999, s. 30.

²³ § 4 horního zákona.

²⁴ Hornickou činností se podle zákona o hornické činnosti rozumí například otírka výhradních ložisek, vyhledávání vyhrazených nerostů nebo zvláštní zásahy do zemské kůry.

²⁵ § 43 zákona č. 44/1988 Sb., ve znění zákona č. 541/1991 Sb.

²⁶ § 7 horního zákona.

²⁷ ZIMÁK, Jiří. Ložiska nerostných surovin. Online učebnicový text. In: [urga.cz](http://www.urga.cz) [Online]. 2021. [cit. 2023-09-01] Dostupné z: <http://www.urga.cz/files/3.pdf>.

Nerostné suroviny jsou základem chodu společnosti již několik staletí. Jsou naprosto nepostradatelné pro lidský život a působí v mnoha oblastech jako ve stavebnictví, energetice, v chemickém a sklářském průmyslu a mnoha dalších významných oblastech. ČR na to, jak malé území zastává, využívá velké množství nerostných surovin, přičemž ty se významně podílejí na přírodním bohatství státu.²⁸ Několik druhů dostupných nerostných surovin však již bylo vyčerpáno. Takovou surovinou jsou rudy, které se již v ČR netěží. (např. beryllium, galium a hořčík).²⁹ S klesajícími cenami nerostných surovin se několik dolů v ČR a po celé Evropě uzavřelo. Začal převládat import z neevropských zemí a pokleslo využívání z vlastních zdrojů, v důsledku toho je ČR odkázána na dovoz většího množství rud z jiných zemí EU.³⁰

Obecně surovina zastřešuje pojem všech látek připravených k výrobě, které netvoří jen nerostné suroviny, ale i další materiály spadající pod tuto definici, včetně materiálů recyklovaných nazývaných také jako druhotné suroviny.³¹ Druhotná surovina nevzniká nikdy přírodně, je výsledkem činnosti a vzniká jako další produkt při výrobě produktu primárního, který naopak vždy přírodní je.

1.4.1. Kritické a strategické suroviny

Pojem kritických surovin se v současné době v českých horních zákonech nevyskytuje. Nicméně v současné době Poslanecká sněmovna PČR schválila ve třetím čtení, které proběhlo dne 3.11. 2023 návrh zákona č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací (dále jen „liniový zákon“).³²

V pozměňovacích návrzích předložených hospodářským výborem PSP ČR bylo navrženo doplnit pojmy „kritické nerosty“ a „ložiska strategického významu“. V případě přijetí zákona by to znamenalo zakotvení této terminologie nově do právní úpravy.

²⁸ PÁLENSKÝ, Peter, STARÝ, Jaromír, NOVÁK, Jaroslav, KAVINA, Pavel, PETÁKOVÁ, Zdeňka., 2011: *Význam, rozmanitost a ochrana nerostných zdrojů v krajině ČR*. Acta Pruhonicensia, roč. 98, s. 9–16.

²⁹ ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Surovinové zdroje ČR. Nerostné suroviny 2022. Online. 2022. Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/surovinove-zdroje-ceske-republiky-2022.pdf>.

³⁰ STARÝ, Jaromír. Kritické suroviny Evropské unie a ČR aneb Tři pruty Svatoplukovy. *Vesmír: přírodovědecký časopis*. Praha: 2022. č. 101, s. 230-234.

³¹ Tamtéž.

³² Senátní tisk č. 179 [online]. Senát parlamentu ČR, 2023 [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s5190.

Dále lze pojmy kritických a strategických surovin nalézt v surovinové politice ČR (3.) Ze seznamu kritických a strategických surovin navrženého EU (4.2.4 a 4.2.5) se celkem v ČR v malém množství těží pouze: koksovatelné uhlí, živec a mangan.³³

Právě vzhledem k malé dostupnosti surovin a přístupu k nim nejen v ČR, ale v celé EU se jeví v posledních letech stále větším problémem jejich těžba, která je mnohdy neekonomická a může zapříčinit rizika. Jejich dovoz je vázán na třetí země, přičemž nejvýznamnějšími dovozci jsou zejména Čína a Bolívie. Nicméně tyto suroviny jsou nezbytné pro růst technologií a výrobu zařízení, která jsou potřebná pro každodenní život. Proto byla EU nucena přistoupit k přijetí opatření, a to ve formě zpracování strategických dokumentů, které určují kritické suroviny a jejich zajištění do budoucna.

³³ ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Surovinové zdroje ČR. Nerostné suroviny 2022. In: geology.cz [Online]. 2022.[cit. 2023-09-02] Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/surovinove-zdroje-ceske-republiky-2022.pdf> .

2. Klíčové koncepční materiály v souvislosti s kritickými surovinami v EU

V následujícím výčtu uvedu sdělení Evropské komise (dále jen „Komise“), která v rámci své pravomoci pomáhá „*vyvinout jakékoli užitečné podněty na podporu takové koordinace, zejména podněty s cílem stanovit směry a ukazatele, pořádat výměnu osvědčených postupů a připravit nezbytné podklady pro pravidelný dohled a hodnocení.*“³⁴ Ačkoliv sdělení Komise nejsou právně závazné, považuji tyto dokumenty za stěžejní a průlomové v oblasti kritických surovin. Sdělení nastavily strategie pro řešení vzrůstajících problémů spojených se surovinami a jsou důležitým podkladem pro současný návrh nařízení. Prvním a zároveň nejdůležitějším v této oblasti je dokument s názvem **Iniciativa v oblasti surovin – uspokojení kritických potřeb pro růst a zaměstnanost v Evropě**,³⁵ známá také pod názvem The Raw Materials Initiative. Tato iniciativa vymezila suroviny jako nutný předpoklad pro udržitelné fungování společnosti, přístup k těmto surovinám jako nezbytný pro řádné fungování hospodářství EU a důležitost surovin v oblastech stavebnictví, chemického průmyslu, automobilového průmyslu, letectví, kosmonautice a strojírenství. Dalším významným dokumentem je **Řešení výzev v oblasti komoditních trhů a v oblasti surovin ze dne 2.2 2011**.³⁶

Toto sdělení odkazuje a je tak zejména reakcí na nestabilní komoditní trhy v uplynulých letech, ve kterých došlo k neobvyklým výkyvům cen. Tyto cenové výkyvy se promítly i do spotřebitelských cen, kde tyto negativní důsledky zasáhly výrobce i spotřebitele.³⁷ Komise reaguje na předchozí iniciativu v oblasti surovin a upozornila tím na to, že je strategicky důležité určit politiku v této oblasti.

Tuto strategii podpořila i Rada a Evropský parlament, který ve svém Usnesení Evropského parlamentu ze dne 13.9. 2011 o efektivní evropské strategii pro suroviny vyzval komisi, aby pravidelně aktualizovala seznam kritických surovin, sledovala strategicky důležité suroviny, zkoumala ceny, potřeby a negativní důsledky nedostatku kritických surovin a dále analyzovala dodavatelské řetězce závislé na kritických surovinách, kapacity zpracovatelských zařízení vyrábějící také polotovary a vzájemné interakce mezi strategickými surovinami a přidruženými obecnými kovy.³⁸

V tomto sdělení Komise formálně přijala metodiku pro stanovení surovin považovaných EU za kritické. Tato metodika byla zveřejněna formou odborné zprávy již v roce 2010

³⁴ Čl. 173 SFEU.

³⁵ KOM (2008) 699 v konečném znění, 4.11. 2008.

³⁶ KOM (2011) 25 v konečném znění, 2.2. 2011.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Usnesení Evropského parlamentu, „Efektivní evropská strategie pro suroviny“, 13.9. 2011.

samotnou komisí. Vymezení kritických surovin je tedy v tomto sdělení klíčové i pro budoucí iniciativy. Posouzení kritických surovin bylo založeno na kvantitativní metodě, která brala v úvahu kritéria jako jsou hospodářský význam, rizika spojená s dodávkami a environmentální riziko spojené s danou surovinou.

Současně pro určení „kritičnosti“ stanovila metodický přístup. Důležitým bodem tohoto sdělení je především vymezení kritických surovin, kdy jako kritické jsou označovány ty suroviny, u kterých v následujících deseti letech hrozí vysoké riziko jejich nedostupnosti, zejména tak v souvislosti s jejich dodávkami spojené s koncentrací výroby jen v málo zemích či malou politicko-ekonomickou stabilitou některých dodavatelů. Zároveň jsou tyto suroviny významné pro hodnotový řetězec.³⁹ Komise považuje za nutné zajistit kvalitnější údaje a poznatky a současně se zavazuje k pravidelné aktualizaci seznamu kritických surovin, a to konkrétně každé tři roky. Aktualizaci bude provádět i s ohledem na vývoj trhu a technologické pokroky.

2.1. Zelená dohoda pro Evropu

Zelená dohoda, ačkoli nemá přímou návaznost na uváděné sdělení týkající se kritických surovin, je rovněž významnou a novější strategií, jejímž cílem je přeměnit EU na prosperující společnost s moderní konkurenceschopnou ekonomikou, která chrání, zachovává a posiluje přírodní kapitál EU.⁴⁰ Vizí je efektivní využití zdrojů natolik, že v roce 2050 nebude EU vytvářet žádné emise skleníkových plynů.

V souvislosti s naplněním cílů zelené dohody jsou zmíněny kritické suroviny a opět jejich význam a nezbytnost ve výrobě technologií. Dohoda má za cíl a považuje za nutnost zlepšit efektivní využívání zdrojů a zajistit bezpečné dodávky surovin.

2.2. Sdělení o odolnosti proti nedostatku kritických surovin: zmapování cesty k lepšímu zabezpečení a udržitelnosti ze dne 3.9 2020

Pro shora uvedený název, lze v textech EU nalézt i název „Akční plán pro kritické suroviny“. Tento dokument považuji rovněž za zásadní poslední významné sdělení Komise. Komise opět poukazuje na důležitost přístupu ke surovinovým zdrojům a na jejich udržitelnost, které mají význam pro zlepšení odolnosti EU v oblasti využití surovin.⁴¹ Zdůrazněná je zde nutnost přijmutí opatření ke snížení závislosti na dodávkách zdrojů a zdokonalit tak jejich účinné využívání, zejména tak má platit právě pro suroviny kritické. Dále se Komise opět

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ KOM (2019) 640 v konečném znění, 11.12. 2019.

⁴¹ KOM (2020) 474 v konečném sdělení, 3.9. 2020.

zabývala problematikou narušení dodavatelského řetězce zejména s ohledem na Covid-19, proto má současně sdělení přispět i k obnovení a k dlouhodobé oživení v rámci ambiciózního plánu.

Toto sdělení tedy zejména představilo:

- 1) seznam kritických surovin pro EU z roku 2020
- 2) zábrany, které stojí v cestě zabezpečeným a udržitelným dodávkám kritických surovin, a opatření k posílení odolnosti a otevřené strategické autonomie EU.⁴²

Důležitost tohoto sdělení spatřuji právě ve znovu aktualizovaném seznamu kritických surovin, který obsahuje již třicet surovin, oproti prvotním čtrnácti (v roce 2011)⁴³, dvaceti (v roce 2014)⁴⁴ a dvaceti sedmi surovinám (v roce 2017).⁴⁵ Na tento seznam byl vůbec poprvé připsán bauxit, lithium, titan a stroncium. Naplnění druhého představeného bodu chce Komise dosáhnout pomocí spolupráce s různými státy celého světa, což by mělo snížit riziko přílišné závislosti na jednom dodavateli, zejména tedy snížení závislosti v oblasti kritických surovin a zlepšení systému recyklace surovin, což umožní jejich opakované využití a minimalizaci ztrát během výrobního procesu. Tím by se mělo dosáhnout trvalé dostupnosti kritických surovin.⁴⁶

⁴² Tamtéž.

⁴³ KOM (2011) 25 v konečném znění, 2.2. 2011.

⁴⁴ KOM (2014) 297 v konečném znění 26.5. 2014.

⁴⁵ KOM (2017) 490 v konečném znění 13.9. 2017.

⁴⁶ Tamtéž.

3. Surovinová politika ČR

3.1. Surovinová politika České republiky v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů

Prvním dokumentem, kterým ČR vyjádřila zájem v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů, byl strategický dokument schválený usnesením vlády ČR ze dne 13. 12. 1999 s názvem Surovinová politika České republiky (dále jen „surovinová politika“).

Surovinová politika byla definována následovně: „*Surovinovou politikou v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů (dále jen surovinová politika) formuluje vláda České republiky politický, legislativní a administrativní rámec ke spolehlivému, cenově dostupnému a dlouhodobě udržitelnému zásobování surovinami. Surovinová politika je ve smyslu kompetenčního zákona strategickým dokumentem vyjadřujícím cíle státu v oblasti nerostných surovin v souladu s potřebami hospodářského a společenského rozvoje, včetně ochrany životního prostředí.*“⁴⁷ Surovinová politika se stala základním koncepčním dokumentem, který má zajistit potřeby surovin státu a garantovat tak bezpečný a hospodářsky výhodný přístup k nerostným surovinám pro udržitelný rozvoj společnosti. Dokument vymezil surovinové zdroje ČR, které jsou důležité pro fungování ČR, konkrétně na:

1) nerostné suroviny získávané z domácích zdrojů

2) nerostné suroviny do ČR dovážené

3) nerostné suroviny získané z druhotných zdrojů jejich recyklací, resp. přepracováním⁴⁸ a také je rozdělil do detailně popsaných kategorií (na rudy, nerudy, energetické suroviny atd.). Stanovil i cíle a prostředky pro jejich dosažení. V rámci dlouhodobých, střednědobých a krátkodobých změn dokument navrhuje i legislativní změny a ekonomická opatření.

Dokument z roku 1999 ve své době nezahrnoval žádnou analýzu kritických surovin. Vzhledem k dalším změnám jako například vstupu ČR do EU, vydání již zmiňované Iniciativy v oblasti surovin, rozvoji v těžebních sektorech (ať už například omezení nebo ukončení těžby některých surovin) bylo nutné dokument přepracovat. Vláda ČR nový dokument schválila usnesením č. 441 ze dne 14.6. 2017. Tímto vláda schválila novou surovinovou politiku s názvem „Surovinová politika České republiky v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů“

⁴⁷ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Nová Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů. In: mpo.cz [Online]. 22.6.2017. [cit. 2023-03-09] Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/stavebnictvi-a-suroviny/surovinova-politika/statni-surovinova-politika-nerostne-suroviny-v-cr/nova-surovinova-politika-v-oblasti-nerostnych-surovin-a-jejich-zdroju---mpo-2017--229820/>.

⁴⁸ Usnesení vlády ČR ze dne 13. 12. 1999 č. 1311 k Surovinové politice v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů.

a zrušila předchozí usnesení vlády k surovinové politice. Tato strategie byla vytvořena přibližně na období patnácti let. Zároveň byl v daný okamžik ukončen proces přeměny, aktualizace a také převzetí principů iniciativy v oblasti surovin do ČR, který probíhal již v předchozích letech. Tento dokument přinesl popis dvaceti kritických surovin (zveřejněných Komisí v roce 2014), hi-tech surovin⁴⁹ a dále kritické suroviny, které je nutné dovážet. Tím se liší od předchozí surovinové politiky, ve které žádná zmínka o kritických surovinách nebyla.

Strategické cíle, které tento dokument uvádí, vycházejí ze skutečnosti, že ČR je závislá na dovozu i recyklaci kritických surovin. Z těchto důvodů tento dokument do budoucna pojednává o způsobu upotřebení domácích zdrojů a zařazení kritických surovin do státních hmotných rezerv.

Strategické cíle se v uvedeném dokumentu zabývají zejména:

- 1) bezpečností dodávek surovin, tzn. rychlým obnovením dodávek surovin v případě jejich výpadku a plné zajištění dodávek ze státních hmotných rezerv
- 2) konkurenceschopností, tedy přijatelností ceny surovin jako jednou z hlavních priorit EU
- 3) udržitelností tzn. zejména efektivním využitím surovin s ohledem na životní prostředí, sociální dopady a komunikaci s veřejností.⁵⁰

3.2. Surovinová politika v zákoně č. 44/1988 Sb., (horní zákon)

V horním zákoně je surovinová politika zakotvena v ustanovení § 14d, který vymezuje surovinovou politiku jako strategický dokument, vyjadřující cíle státu při využití a ochraně nerostného bohatství a ostatních nerostných zdrojů.⁵¹ Stalo se tak v návaznosti na usnesení vlády č. 441 ze dne 14.6. 2017 v novele zákona č. 88/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Do té doby chyběla zákonná úprava v právním řádu ČR. Jedním z hlavních důvodů, který k tomu vedl, bylo zajištění zvýšené odpovědnosti státu za pevné a předvídatelné ekonomické prostředí v této oblasti.⁵² Zároveň surovinová politika ČR musí respektovat

⁴⁹ Jsou jimi především rozdílné strategické kovy, resp. tzv. vzácné kovy, kritické suroviny EU a některé speciální nerudy.

⁵⁰ MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Nová Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů. In: mpo.cz [Online]. 22.6.2017. [cit. 2023-03-09] Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/stavebnictvi-a-suroviny/surovinova-politika/statni-surovinova-politika-nerostne-suroviny-v-cr/nova-surovinova-politika-v-oblasti-nerostnych-surovin-a-jejich-zdroju---mpo-2017--229820/>.

⁵¹ §14d odst.1 horního zákona.

⁵² Důvodová zpráva k zákonu č. 88/2021 Sb., změna horního zákona a dalších souvisejících zákonů.

evropské surovinové strategie a pomocí znalosti souvislostí zajistit potřebný rozvoj v této oblasti.⁵³

Surovinová politika je přijímána formou usnesení vlády. Schvaluje ji vláda na návrh MPO, který předkládá ministr.⁵⁴ MPO tak činí na základě ustanovení § 13 odst. 1 písm. a) zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „kompetenční zákon“). Ten stanoví, že MPO je ústředním orgánem státní správy, mimo jiné pro tvorbu surovinové politiky v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů. Vláda předkládá surovinovou politiku Poslanecké sněmovně a Senátu.⁵⁵ Z uvedeného vyplývá, že surovinová politika není přijímána jako obecně závazný předpis, tzn. že je závazná pouze pro orgány, které usnesení vlády zmiňuje. Není tedy závazná pro organizace (právnícké či fyzické osoby působící v oblasti hornictví) či další subjekty.⁵⁶

Surovinová politika je podkladem pro výkon státní správy v oblastech průzkumu ložisek nerostných surovin, ochrany nerostného bohatství a stanovení dobývacích prostorů a je jedním z podkladů pro politiku územního rozvoje a územně plánovací dokumentaci.⁵⁷

Jedná se tedy o podklad pro orgány veřejné správy, mezi které patří Státní báňská správa (ve smyslu povolení hornické činnosti) MŽP (např. při stanovení chráněného ložiskového území) a MPO (z hlediska rozhodování o odpisu zásob). Dále pak pro krajské úřady (např. při umístování staveb a zařízení v chráněném ložiskovém území).⁵⁸

Zákon stanovuje přijímání surovinové politiky nejvýše na dobu dvaceti pěti let, přičemž její naplňování kontroluje MPO nejméně jednou za pět let a o vyhodnocení informuje vládu.⁵⁹ Stanovení časového období v surovinové politice ČR v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů z roku 2017 je sice přibližně stanoveno na patnáct let, přičemž se ale dle mého názoru jedná o velice dlouhé období, zejména vzhledem ke strategickým dokumentům EU a dynamickým změnám poptávky a dovozu nerostných surovin. Proto nepovažuji za dostačující ani vyhodnocování naplňování surovinové politiky v pětileté lhůtě.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ § 14d odst. 3 horního zákona.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě: komentář*. 1. vydání. Praha: [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, 2021. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/44187/1/2>.

⁵⁷ § 14d horního zákona.

⁵⁸ VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě: komentář*. 1. vydání. Praha: [Systém ASPI]. WoltersKluwer, 2021. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/13/44187/1/2>.

⁵⁹ § 14d odst. 4 horního zákona.

3.3. Publikace České geologické služby

Na jednáních ohledně surovinové politiky se účastní a zajišťuje informační podporu i Česká geologická služba. Česká geologická služba tak zastává významnou informační roli a vydává každoroční publikaci s názvem Surovinové zdroje ČR – nerostné suroviny.

Tato publikace informuje o nerostných surovinách v ČR i v zahraničí, které mají nebo měly průmyslový význam o dále pak o nerostných surovinách v ČR netěžených se zásobami a zdroji a dále o nerostných surovinách, které jsou předmětem zahraničního obchodu. Dále pak o cenách surovin, jejich vlastnostech, dovozech, vývozech a užití v těžebních organizacích.⁶⁰ Publikace je vydávána každý rok, vždy k údajům daného roku a celkem obsahuje jedenáct částí, konkrétně: charakteristiku a užití surovin, surovinové zdroje ČR, evidovaná ložiska a ostatní zdroje ČR, klasifikaci zásob a zdrojů nerostných surovin v ČR, zahraniční obchod, ceny domácího trhu a zahraničního obchodu, těžební organizace k 31.12. sledovaného roku, světovou výrobu, ceny světového trhu, recyklaci konkrétní suroviny a možnosti náhrady⁶¹. Tato publikace tak slouží i široké veřejnosti k přehledu o surovinové politice ČR.

3.4. Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti České republiky

V rámci zpracování surovinové politiky bylo použito několik národních strategií a dokumenty s vazbami i na jiné oblasti⁶² (např. státní politika životního prostředí nebo exportní strategie ČR).⁶³

Za nejvýznamnější z nich, ale považuji dokument s názvem „Východiska ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti“, který byl schválen vládou ČR dne 17.8. 2011. Tento dokument pojednává o problematice omezených surovinových zdrojů v ČR a poukazuje na problém v oblasti závislosti dovozu ropy a zemního plynu. Dále dokument uvádí, že je do budoucna zapotřebí brát v úvahu i dovoz černého uhlí, stejně jako u ostatních surovin, kde je situace podobná, a to vzhledem k cenám těchto surovin a nejistotě otevřených těžebních

⁶⁰ ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Publikace Surovinové zdroje ČR-nerostné suroviny. In: geology.cz [Online]. 2022.[cit. 2023-09-08] Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje>.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Nová Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů. In: mpo.cz [Online]. 22.6.2017. [cit. 2023-03-09] Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/stavebnictvi-a-suroviny/surovinova-politika/statni-surovinova-politika-nerostne-suroviny-v-cr/nova-surovinova-politika-v-oblasti-nerostnych-surovin-a-jejich-zdroju---mpo-2017--229820/>.

⁶³ Tyto strategie byly schváleny Usnesením vlády ČR ze dne 23.11 2016 č. 1026 k aktualizaci Státní politiky životního prostředí ČR 2012–2020 a Usnesením vlády ČR ze dne 14.3 2012 č. 154 o Exportní strategii ČR pro období let 2012 až 2020.

lokalit.⁶⁴ Z popisu surovin v tomto dokumentu byla viditelná soběstačnost i schopnost jejich vývozu do ostatních zemí pouze v případě surovin stavebních.

⁶⁴ Usnesení vlády ČR ze dne 17. 8. 2011 č. 619 k Východiskům ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti.

4. Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin a mění nařízení (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724 a (EU) 2019/1020

4.1. Přijetí návrhu

Výše uvedený aktuálně projednávaný návrh nařízení, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin, je naprosto průlomový v oblasti kritických a strategických surovin. Jedná se o zcela první právní akt v této podobě, protože doposud žádný právní předpis na úrovni EU týkající se kritických surovin vydán nebyl. Zároveň může představovat pro některé členské státy EU důležité změny v této oblasti. Právní základ pro toto nařízení ukotvuje SFEU, která stanovuje Radě a Evropskému parlamentu pravomoc k přijetí opatření za účelem vytvoření a fungování vnitřního trhu.⁶⁵

Uvedený návrh představila Komise v březnu 2023 s výhledem, že surovin ubývá, a naopak jejich poptávka je čím dál tím vyšší. Rada EU k návrhu představila v červnu 2023 svůj vyjednávací postoj, ve kterém s cíli návrhu souhlasí, avšak má určité připomínky k doplnění, o nichž je připravena jednat s Evropským parlamentem. Postoj Evropského parlamentu EU, je vyjádřen ve Zprávě k návrhu nařízení ze září 2023.⁶⁶ V návrhu legislativního postupu v rámci prvního čtení v řádném legislativním postupu, Evropský parlament návrh schválil a uváděl k němu pozměňovací návrhy, přičemž vybídl Komisi, aby mu věc znovu zpět postoupila, pokud svůj návrh nahradí jiným textem, nebo pokud jej bude chtít přímo změnit.⁶⁷ Ačkoliv se tedy stále jedná o návrh, dle kladných vyjádření legislativních institucí je zřejmé, že bude přijat. Pokud by se tak stalo v nejméně ideálním případě již v prvním čtení a Rada schválila postoj Evropského parlamentu, byl by akt přijat ve znění Evropského parlamentu⁶⁸ a legislativní proces by tak byl po zveřejnění v Úředním věstníku EU završen. Celý proces je kvůli urgentnosti opatření, které jsou uvedeny v návrhu nařízení velice rychlý, proto by nařízení mohlo vstoupit v platnost v krátké době a být tak závazné v celém rozsahu a zároveň přímo použitelné v členských státech EU.⁶⁹ Pro ČR to tak bude v rámci závaznosti nařízení znamenat nutnost přijmout případné legislativní změny, které sebou nařízení přinese.

⁶⁵ Čl. 114 SFEU.

⁶⁶ Zpráva –A9-0260/2023. Návrh legislativního usnesení Evropského parlamentu. In: europarl.europa.eu [Online]. 7.9. 2023. [cit. 2023-04-09] Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0260_CS.html#_section1.

⁶⁷ Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu 2023/0079 (COD) ze dne 7.9 2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

⁶⁸ Čl. 294 odst. 4 SFEU.

⁶⁹ Čl. 288 SFEU.

4.2. Důvody, které vedly Komisi k přijetí návrhu

Na mnoho důvodů, které vedly k přijetí návrhu nařízení Komise upozornila již ve svých předešlých sděleních. Jedná se tak zejména o níže uvedené.

4.2.1. Problematika přechodu na obnovitelné zdroje

Ačkoli se v rámci zachování udržitelného životního prostředí, upouští od využívání fosilních paliv a přechází se na energetický systém, jedná se o trochu začarovaný kruh. Energetický systém je sice ekologičtější, nicméně přístup k němu a zejména množství spotřebovaného materiálu je obrovský. Obnovitelná energie je náročnější na materiály. Pro představu zhruba 21 % celosvětové produkce energie je potřeba k výrobě a zpracování materiálů z rudy a odpadu na produkty.⁷⁰

Energetický systém dále spotřebovává velké množství minerálů a kovů, a velké množství instalace solárních panelů, využívání baterií, vodíku, tepelných čerpadel, technologií v oblasti obrany a letectví a přináší nárůst poptávky po kritických surovinách⁷¹, které jsou pro jejich výrobu nezbytné a tím narůstá spotřeba materiálu, který je obtížné recyklovat a znovu využít.

4.2.2. Problematika dovozu

EU je ve velké míře závislá na dovozu kritických surovin ze třetích zemí. V posledním zmapování z roku 2020 Čína naprosto předčila v dovozu surovin veškeré země včetně USA. Pro představu Čína zajišťuje 98 % dodávek vzácných zemin do EU, což je neuvěřitelné číslo, ze kterého je zřejmé, že je EU plně závislá na dovozu. Z dalších nejdůležitějších kritických surovin pro výrobu, pak Čína pro EU zajišťuje v obrovském množství hořčík a wolfram.⁷² Konkrétně jak uvádí důvodová zpráva v návrhu nařízení, 97 % hořčíku pochází z Číny a 63 % všech světových zásob, které EU potřebuje pro baterie, pochází z Konga.

Tyto země však nejsou jedinými velmocemi v oblasti dovozu, mezi další patří např. Austrálie pro zásoby lithia (rovněž nezbytného pro výrobu baterií), Rusko a Jižní Afrika, které jsou největšími světovými dodavateli kovů skupiny platiny, USA pro beryllium a helium a Brazílie pro niob.⁷³

⁷⁰ OFFERMAN, Erik. *Critical Materials: Underlying Causes And Sustainable Mitigation Strategies*. World Scientific Publishing Company, Singapore, 2019, s. 4.

⁷¹ CARRARA, Samuel. *Supply chain analysis and material demand forecast in strategic technologies and sectors in the EU – A foresight study*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023, s. 4.

⁷² KOM (2020) 474 v konečném znění, 3.9. 2020.

⁷³ GROHOL, Milan. *Study on the critical raw materials for the EU 2023 - Final report*. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023, s. 7.

4.2.3. Surovinové zdroje

Dalším z problémů, které spolu nepochybně souvisejí je nedostatek zdrojů a ložisek v členských státech EU. Surovinové zdroje a zejména zdroje surovin kritických, jsou omezené. S tím roste i poptávka na nalezení nových zdrojů (ložisek). Některé ložiska jsou anebo se blíží vyčerpání, a proto je nutné v souvislosti s kritickými surovinami hledat ložiska další. Otázkou zůstává, jak snadné bude nová ložiska najít a to zejména vzhledem k tomu, že geologie je věda působící v dlouhých časových obdobích, představující mnohdy i miliony let, nutných k vytvoření nánosů, takže jsme závislí na konečných nánosech, které se vytvořily v průběhu pozemské historie, aniž by zase zmizely v důsledku eroze.⁷⁴ Dalším problémem může být i fakt, že i přes veškeré využívání nových ložisek může být jejich účelnost zanedbatelná, vzhledem k enormně vzrůstající spotřebě kritických materiálů.

4.2.4. Seznam kritických surovin

Ve svém návrhu na vytvoření seznamu kritických surovin vycházela Komise z analýz a dokumentů, které se zabývají konkrétními surovinami, jejich současným využitím a dopady na životní prostředí. Z nich pak sestavila seznam 34 kritických surovin: antimon, arsen, bauxit, baryt, beryllium, bismut, bor, kobalt, koksovatelne uhlí, měď, živec, kazivec, galium, germanium, hafnium, helium, vzácné zeminy s obsahem těžkých prvků, vzácné zeminy s obsahem lehkých prvků, lithium, hořčík, mangan, přírodní grafit, nikl – bateriovou kvalitu, niob, fosfátová hornina, fosfor, platinové kovy, skandium, křemíkový kov, stroncium, tantal, titanový kov, wolfram a vanad.⁷⁵ V porovnání se seznamem z roku 2020 přibylo 6 kritických surovin a to arsen, živec, helium, mangan, měď a nikl. Indium a přírodní kaučuk byly ze seznamu odstraněny.

S totožným seznamem se shoduje i Evropský parlament. Nicméně Evropský hospodářský a sociální výbor ve svém stanovisku k návrhu nařízení tento seznam pozměnil a přidal na něj další materiály. Přidal na něj potaš, zinek, magnezit/ pálenou magnézii a železný šrot.⁷⁶ Zařadil tak na seznam i kovy a minerály, z nichž se suroviny získávají. Z uvedeného vyplývá, že určit současně kritické suroviny a zapracovat je do finální podoby nařízení není snadné a nemusí být jednoznačnou záležitostí. Avšak určení tohoto seznamu a jeho následné kontroly je dle mého názoru stěžejní částí nařízení, a to kvůli následné těžbě, určení cen surovin

⁷⁴ NEUKIRCHEN, Florian. *The World of Mineral Deposits: A Beginner's Guide to Economic Geology*. Springer International Publishing, Germany. 2020, s. 1-2.

⁷⁵ Příloha 1 návrhu nařízení.

⁷⁶ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru (2023/C 349/22) ze dne 29.09. 2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

a řešení recyklace těchto surovin. Další zajímavostí je, že Komise navrhuje přezkum kritických surovin, každé čtyři roky místo tří let, s čímž ale Evropský parlament ve svých pozměňovacích návrzích nesouhlasí a navrhuje dokonce přezkum jedenkrát za dva roky.

4.2.5. Strategické suroviny

Kromě kritických surovin zařadila Komise do svého návrhu i pojem strategických surovin a zároveň zde zařadila i jejich seznam. Strategické suroviny jsou nezbytné pro výrobu obranných a kosmických aplikací a v oblasti ekologické a digitální transformace.⁷⁷ Pojem strategických a kritických surovin spolu úzce souvisí. Jednak by měl seznam kritických surovin zahrnovat i suroviny strategické a také jsou jejich cíle v návrhu nařízení obdobné, pro shodné cíle jsou spolu v člancích návrhu nařízení spojovány. Obojí jsou to totiž suroviny, které jsou významné pro hospodářství EU. Na seznam strategických surovin uvádí shodně Komise i Evropský parlament následující suroviny: bismut, bor – metalurgickou kvalitu, kobalt, měď, galium, germanium, lithium – bateriovou kvalitu, hořčíkový kov, mangan – bateriovou kvalitu, přírodní grafit – bateriovou kvalitu, nikl – bateriovou kvalitu, platinové kovy, prvky vzácných zemin pro magnety (Nd, Pr, Tb, Dy, Gd, Sm a Ce), křemíkový kov, titanový kov a wolfram.⁷⁸ Nicméně Evropský hospodářský a sociální výbor přidává ve svých pozměňovacích návrzích na seznam ještě železný šrot, magnezit/pálenou magnézii, hořčík, fosfor, potaš, křemík, titán a zinek.⁷⁹ Dalším rozdílem je, že Komise uvádí za strategické suroviny, suroviny uváděné pouze v příloze, zatímco Evropský parlament kromě přílohy zahrnuje do kritických surovin i suroviny, které jsou vedlejším produktem těžebních a recyklačních procesů. Proto by zde nebylo opět jednoznačné určit, co vše se za strategické suroviny bude považovat a o to větším důvodem je zařazení strategických surovin do finální podoby nařízení. Tento seznam má být stejně jako seznam kritických surovin přezkoumán a aktualizován podle Komise jedenkrát za čtyři roky a podle Evropského parlamentu jedenkrát za dva roky. Evropský parlament požaduje, aby Komise na základě monitorování a zátěžového testování, kdykoliv přezkoumala a případně aktualizovala seznam dokonce i mimo tyto přezkumy plánované.⁸⁰ Komise by měla být i zmocněna k přijímání aktů za účelem změny seznamu strategických surovin, pokud by byla

⁷⁷ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.3. 2023.

⁷⁸ Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu 2023/0079 (COD) ze dne 7.9 2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

⁷⁹ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru (2023/C 349/22) ze dne 29.9 2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

⁸⁰ Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu 2023/0079 (COD) ze dne 7.9 2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

zjištěna rizika dodávek surovin. Z potencionálně častějšího přezkumu tedy vyplývá, že by seznam mohl být proměnlivý a pro Komisi by to znamenalo jistou pohotovost v této oblasti.

4.3. Cíle návrhu nařízení

Realizace návrhu nařízení a plnění cílů mají být v souladu se zelenou dohodou pro Evropu (2.1). Základním cílem nařízení, jak už ostatně vyplývá z názvu, je zajistit bezpečný přístup k surovinám a podpořit rozvoj udržitelných dodávek. K tomu ale budou muset členské státy EU podniknout několik kroků. Po členských státech EU se budou zejména vyžadovat informace ve formě údajů a mapování programů průzkumu nerostných zdrojů EU pro podpoření hodnotového řetězce.⁸¹ Hodnotový řetězec by mělo rovněž podpořit zjednodušené povolování strategických projektů, což by mělo mít zároveň v členských státech EU pozitivní vliv i v oblasti zaměstnanosti. Zároveň budou mít podniky v členských státech EU i nové povinnosti v oblasti monitorování kritických surovin. Bude tak zapotřebí, aby zveřejňovaly aktuální informace o rizicích narušení dodávek ve formě monitorovacího přehledu, větší společnosti pak budou vystavovány i zátěžovým testům, aby se zhodnotily skutečné náklady na produkci surovin.⁸² Společné nákupy surovin mají pomoci spojit síly hospodářských subjektů.

Návrh nařízení podporuje lepší zajištění zásob kritických surovin přímo v členských státech EU a současně má být posílena koordinace a součinnost mezi státy, což by mělo pomoci v případě potencionálních krizí. Komise rovněž upozorňuje na možnost získání kritických surovin z uzavřených a opuštěných skládek v členských státech EU.⁸³

Ve všech těchto oblastech má pomoci speciální Evropská rada pro kritické suroviny, která bude za tímto účelem vytvořena.

4.4. Základní instituty uváděné v návrhu

Návrh nařízení zavádí instituty jako jsou strategické projekty, které stanoví kritéria pro uznání strategických projektů a podmínky pro jejich realizaci. V rámci povolovacího postupu zavádí pojem „jediné kontaktní místo“, což znamená, že každým členským státem EU má být určen příslušný vnitrostátní orgán dohlížející na povolovací proces. V souvislosti s průzkumem budou členské státy EU vypracovávat nový vnitrostátní program zaměřený na kritické suroviny. Dále také návrh nařízení zmiňuje monitoring surovin v členských státech EU v rámci zmírňování rizik. Návrh nařízení stanoví pravidla pro výpočet a ověřování environmentální stopy různých kritických surovin v souladu s přihlédnutím k vědecky podloženým metodám a

⁸¹ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.3. 2023.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

příslušným mezinárodním normám.⁸⁴ Návrh nařízení rovněž pojednává o certifikaci, v rámci, které mohou státy požádat o uznání svých certifikačních systémů souvisejících s udržitelností kritických surovin. Dalším vnitrostátním programem, kterému se ale s ohledem na rozsah práce a druh odvětví (jedná se o program v režimu odpadového hospodářství) nebudu věnovat, jsou vnitrostátní opatření týkající se oběhovosti, které členské státy EU přijmou a provedou za účelem zvýšení sběru odpadu s potenciálem využití kritických surovin a opětovného použití odpadu.⁸⁵ Členskými státy EU rovněž vzniká v rámci zřízených institutů oznamovací povinnost v podobě zpráv Komisi. Novou institucí, která bude na úrovni EU zřízena v souvislosti s návrhem nařízení je Evropská rada pro kritické suroviny, která se bude skládat ze zástupců členských států EU a Komise.

⁸⁴ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.3. 2023.

⁸⁵ Tamtéž.

5. Promítnutí návrhu nařízení do českých horních předpisů

5.1. Organizace veřejné správy v horním právu

Návrh nařízení v mnoha oblastech používá nové pojmy a dále i nové instituce, které mají nově působit v oblasti kritických surovin v ČR. Nyní si kompetence v oblasti horního práva dělí MŽP, MPO, státní báňská správa a krajské úřady. Všechny orgány mají nyní rozdělené své funkce, resp. se jejich působnost na některých místech i střetává např. v rámci vzájemného poskytování údajů. Proto i jak tvrdí V. Urbanec⁸⁶, není zřejmé, jak se nové funkce stanovené v návrhu nařízení rozdělí a jak se dané pozice zvolí. Zdali jimi budou zaměstnanci z jednotlivých resortů či budou povolány externí osoby. Zároveň Komise u nových pozic zmiňuje, že členské státy EU mají v rámci účinného zajištění povinností svému příslušnému vnitrostátnímu orgánu nebo jakémukoli orgánu jednajícímu jeho jménem poskytnout dostatečný počet pracovníků a zdrojů.⁸⁷ Domnívám se, že vzhledem k výše uvedenému musí dojít k úpravám systemizovaných míst u jednotlivých orgánů veřejné správy, dále pak by mohlo dojít ke zřízení nových pracovních míst.

5.1.1. Ministerstvo životního prostředí

Působnost MŽP je definována v kompetenčním zákoně, konkrétně v ustanovení § 19, dle kterého je MŽP ústředním orgánem státní správy pro ochranu přirozené akumulace vod, ochranu vodních zdrojů a ochranu jakosti povrchových a podzemních vod, pro ochranu přírody a krajiny, pro výkon státní geologické služby, pro ochranu horninového prostředí, včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod, pro geologické práce a pro ekologický dohled nad těžbou, pro odpadové hospodářství a pro posuzování vlivů činností a jejich důsledků na životní prostředí, včetně těch, které přesahují státní hranice. V horním zákoně má MŽP danou působnost zejména v počátečních fázích při procesu využívání nerostného bohatství, dále pak v rámci zajišťování a likvidace starých důlních děl tedy při ukončování těžební činnosti.⁸⁸ MŽP tak konkrétně např. vydává osvědčení o výhradním ložisku,⁸⁹ rozhoduje o stanovení chráněného ložiskového území⁹⁰ nebo rozhoduje o udělení předchozího souhlasu k podání návrhu na stanovení dobývacího prostoru.⁹¹

⁸⁶ Vedoucí oddělení legislativy na ČBÚ, dle konzultace osobně provedené 4.10. 2023.

⁸⁷ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.3. 2023.

⁸⁸ VÍCHA, Ondřej. Hornictví. In SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 445.

⁸⁹ § 6 odst. 1 horního zákona.

⁹⁰ § 17 odst. 1 horního zákona.

⁹¹ § 24 odst. 2 horního zákona.

5.1.2. Ministerstvo průmyslu a obchodu

Působnost MPO je také definována v kompetenčním zákoně, konkrétně v ustanovení § 13, dle něž je MPO ústředním orgánem státní správy pro surovinové politiky v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů, využívání nerostného bohatství, energetiku, těžbu, úpravu a zušlechťování ropy a zemního plynu, tuhých paliv, radioaktivních surovin, rud a nerud. V horním zákoně MPO disponuje např. pravomocí v pochybnostech určit, zda některý nerost je nerostem vyhrazeným nebo nevyhrazeným,⁹² vyhodnocovat naplňování surovinové politiky⁹³ nebo určování referenční ceny pro úhradové období z vydobytých nerostů.⁹⁴

5.1.3. Státní báňská správa

ČBÚ je v ustanovení § 2 kompetenčního zákona označen jako ústřední správní úřad. Svou působnost v oblasti horního práva vykonává se sedmi obvodními báňskými úřady. Organizace státní báňské správy a působnost orgánů určuje zákon o hornické činnosti.⁹⁵ Orgány státní báňské správy provádějí především vrchní dozor, a to nad hornickou činností, činností prováděnou hornickým způsobem, nad požární ochranou v podzemí, dodržováním pracovních podmínek v hornických organizacích, nakládáním s výbušninami, nakládáním s těžebním odpadem a zajišťováním bezpečného stavu podzemních objektů.⁹⁶

5.1.4. Krajské úřady

I krajské úřady vykonávají působnost na úseku horního práva, především jsou pak činné v otázkách vlastnických práv vlastníků nemovitostí dotčených využíváním nerostného bohatství.⁹⁷ Dále je jejich výkon v přenesené působnosti upraven v horním zákoně.⁹⁸ Jedná se tak například o vydávání stanovisek nebo řešení střetu zájmu v případě neshody mezi těžebními organizacemi a fyzickými či právnickými osobami, které jsou využitím výhradního ložiska ohroženy.⁹⁹

⁹² § 3 odst. 3 horního zákona.

⁹³ § 14d odst. 4 horního zákona.

⁹⁴ § 33k odst. 4 horního zákona.

⁹⁵ Konkrétně §38-41 zákona o hornické činnosti.

⁹⁶ Státní báňská správa České republiky. Působnost. In: [cbusts.cz](https://www.cbusts.cz) [online]. 17.7. 2023. [cit. 2023-10-05] Dostupné na: <https://www.cbusts.cz/cs/pusobnost-uradu>.

⁹⁷ VÍCHA, Ondřej. Hornictví. In: SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 447.

⁹⁸ § 41 a horního zákona.

⁹⁹ § 33 odst.1 horního zákona.

5.2. Zřízení nových pozic na základě návrhu nařízení

5.2.1. Vyšetřující úředník

Pojem „vyšetřující úředník“ přidal do návrhu nařízení až Evropský parlament. Tato funkce ve členských státech EU v souvislosti se surovinami neexistuje a musela by se tedy zřídit. Role vyšetřujícího úředníka bude významná zejména při povolovacím procesu. Komise chce, aby předkladatelé projektů v oblasti kritických surovin, měli v zájmu snížení složitosti a zvýšení účinnosti a transparentnosti povolovacího postupu možnost komunikovat s jediným vnitrostátním orgánem, který bude odpovědný za zjednodušení celého povolovacího postupu.¹⁰⁰ Proto by státy měly určit jediný příslušný vnitrostátní orgán a v rámci něj zvolit vyšetřujícího úředníka, který bude komunikovat s předkladatelem. Vyšetřující úředník by v rámci své funkce mohl být i součástí jiného orgánu. Zároveň by příslušný vnitrostátní orgán mohl delegovat úkoly mu příslušné na orgán jiný, přičemž by tento orgán měl mít možnost požádat o stanovisko a zapojení na dalších příslušných ministerstvech.¹⁰¹ Předpokládám, že v rámci celého povolovacího procesu, by tento vyšetřující úředník mohl být zaměstnancem MPO.

5.2.2. Zástupce v Evropské radě pro kritické suroviny

Jak jsem již zmiňovala v cílech návrhu nařízení, bude třeba vytvoření speciální Evropské rady pro kritické suroviny. Evropská rada pro kritické suroviny by se měla skládat ze zástupců členských států EU a předsedat by jí měl zástupce Komise.¹⁰² Zasedat má každé tři, šest a dvanáct měsíců v roce. Jednání by se měli účastnit jednak zástupci Evropského parlamentu, jakožto pozorovatelé a v některých případech mohou být k účasti na zasedání přizváni i odborníci nebo zástupci z třetích zemí.¹⁰³

Každý členský stát EU má do rady zvolit svého zástupce i s náhradníkem, návrh nařízení zmiňuje zástupce „na vysoké úrovni“, není mi zcela jasné, koho si pod tímto pojmem představit, nicméně by to měl být někdo z řad odborníků na nerostné suroviny a s dlouholetými zkušenostmi v oboru. Členský stát EU může rovněž pro jednotlivé úkoly rady jmenovat různé zástupce. Zde se rovněž domnívám, že se bude jednat o zástupce z MPO, kteří se, popřípadě mohou střídát v návaznosti na různé úkoly, které jim tato Evropská rada zadá (tedy s ohledem

¹⁰⁰ Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu 2023/0079 (COD) ze dne 7.9.2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.3. 2023.

¹⁰³ Tamtéž.

na zaměření jejich působnosti). Z návrhu nařízení nevyplývá, zdali funkci vyšetřujícího úředníka a zástupce v Evropské radě může dělat jedna osoba, domnívám se ale, že ano.

5.3. Nový vnitrostátní program průzkumu

V návrhu nařízení požaduje Komise po každém členském státu EU vypracování vnitrostátního programu obecného průzkumu zaměřeného na kritické suroviny do jednoho roku po datu vstupu nařízení v platnost.¹⁰⁴ Program bude následně předán Komisi a ta jej předloží radě k projednání. Evropský parlament v pozměňovacích návrzích k návrhu nařízení doplňuje tento požadavek o přezkoumání tohoto vnitrostátního programu, každé tři roky a měl by být digitálně aktualizován. Což je v porovnání se surovinovou politikou ČR a jejím vyhodnocováním sice krátká, ale naprosto vhodná doba k přezkoumání, která je v ČR nutná.

Vnitrostátní programy průzkumu mají zahrnovat opatření ke zvýšení množství dostupných informací o výskytu kritických surovin v EU, včetně hlubinných ložisek rud.¹⁰⁵ Konkrétně má program obsahovat tato opatření:

- a) mapování nerostných surovin ve vhodném měřítku
- b) geochemické kampaně, včetně stanovení chemického složení půd, sedimentů a hornin
- c) geovědní průzkumy, například geofyzikální průzkumy
- d) zpracování údajů získaných při obecném průzkumu, včetně tvorby prognózních map
- e) přepracování stávajících dat z geovědního průzkumu za účelem kontroly nezjištěných výskytů nerostných surovin, které obsahují kritické suroviny a nosné kovy.¹⁰⁶

Zároveň má být Komise nápomocna při utvoření a uskutečňování těchto vnitrostátních programů pomocí technických, digitálních a technologických zdrojů.

Jak již bylo uvedeno, v ČR existuje surovinová politika, která má podobnou funkci (3.) a která je jakožto strategický dokument přijímána na několik let (momentálně přibližně na patnáct let) a její naplňování vyhodnocuje MPO nejméně jednou za pět let a o vyhodnocení informuje vládu.¹⁰⁷ Dalším veřejně přístupným materiálem, který s aktuálními údaji ale i s údaji z předchozích let informuje veřejnost o těžbě, zdrojích, zásobách a cenách nerostných surovin

¹⁰⁴ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.3. 2023.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ § 14d horního zákona.

v České republice a o zahraničním obchodu ¹⁰⁸ je publikace České geologické služby (3.3).

5.3.1. Nový vnitrostátní program v ČR

Žádný z výše uvedených dokumentů, však nemá zaměření pouze na kritické suroviny a opatření s nimi souvisejícími. Dle mého názoru, by bylo možné situaci řešit více variantami. První variantou by byla změna současné surovinové politiky (3.), tím by se muselo změnit i ustanovení § 14d horního zákona. Konkrétně by to tak nejspíše znamenalo zařazení kritických a strategických surovin do zákonného vymezení surovinové politiky. Dále pak přepracování aktuálních dat za účelem kontroly výskytů těchto surovin a přizpůsobení průzkumů těmto surovinám. V neposlední řadě pak zřízení šablony pro zpřístupnění těchto informací. Komise navrhuje (podobně jako je tomu v ČR u vyhodnocení surovinové politiky) kontrolu tohoto programu jedenkrát za pět let. Nicméně Evropský parlament chce lhůtu kratší, konkrétně jedenkrát za tři roky.¹⁰⁹ V případě přijetí těchto pozměňovacích návrhů Evropského parlamentu by to tak znamenalo i změnu ve vyhodnocování surovinové politiky z pěti let na tři roky. Zdá se mi jednodušší variantou zřídit nový vnitrostátní program, který se bude zabývat pouze údaji o kritických surovinách v rámci průzkumu ložisek a nerostů. Tato varianta by byla vhodnější i s ohledem na přehlednost tohoto zvláštního dokumentu pro Komisi a případně i členské státy. V případě zahrnutí těchto údajů, do již tak obsáhlé surovinové politiky, by informace byly spíše nepřehledné. S ohledem na ustanovení § 19 kompetenčního zákona by program mohlo zřídit MŽP s případnou informační a administrativní pomocí MPO a ČBÚ.

Zřízení tohoto nového programu by mohlo být řešeno novelizací zákona o geologických pracích, který upravuje pravidla pro ložiskový průzkum nerostů v ČR. Ačkoliv návrh nařízení nepojednává o SEA, dá se předpokládat, že při případném přijetí tohoto nového vnitrostátního programu bude nutné i posouzení SEA. To probíhá u koncepcí, jejichž provedení může mít značný vliv na životní prostředí. Zřízení vnitrostátního programu by mělo spadat pod okruh koncepcí, které jsou předmětem SEA obligatorně.¹¹⁰

¹⁰⁸ ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Surovinové zdroje ČR. Nerostné suroviny 2022. In: geology.cz [Online]. 2022.[cit. 2023-10-18] Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/surovinove-zdroje-ceske-republiky-2022.pdf>.

¹⁰⁹ Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu 2023/0079 (COD) ze dne 7.9.2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

¹¹⁰ § 10a zákona o posuzování vlivů na životní prostředí.

5.4. Monitoring kritických surovin

Komise plánuje sledování kritických surovin v členských státech EU za účelem předejití narušení dodávek kritických surovin, a proto bude sledována např. poptávka a nabídka surovin, jejich obchodní toky, srovnání výroby mezi ostatními členskými státy EU a celosvětovou výrobou. Za tímto účelem požaduje Komise i zátěžové testy kritických surovin. Tyto testy mají posoudit zranitelnost dodavatelského řetězce kritických surovin s ohledem na různé možné scénáře, které mohou narušení způsobit. V potaz se bude brát dostupnost suroviny, místo, kde se těží, zpracovává nebo recykluje. Dále také např. faktory, které mohou ovlivnit dodávku surovin včetně pracovní síly, dodávek energie a geopolitických faktorů.¹¹¹ Testy se mají provádět jedenkrát za dva roky nebo na základě podnětů zjištěných z monitorování. Mají být prováděny s pomocí členských států EU v rámci nově zřízené podskupiny, kterou zřídí Evropská rada pro kritické suroviny a které budou za tímto účelem příslušné orgány odpovědné za informace sdružovat.

Podskupina, která má být zřízena v oblasti monitorování kritických surovin má být podskupina sdružující vnitrostátní zásobovací a informační agentury pro kritické suroviny, nebo – pokud tato agentura neexistuje – příslušný vnitrostátní orgán odpovědný za tuto záležitost.¹¹² Tato skupina má podporovat Komisi sdílením informací o kritických surovinách na území členského státu EU společně s jejich analýzou v rámci narušení dodávek kritických surovin. Komise získané dostupné informace zveřejní, včetně výsledků zátěžových testů a pokud se Komise na základě shromážděných informací dozví, že existuje zřejmý náznak rizika narušení dodávek, upozorní na to členské státy EU, Radu, Evropský parlament a správní orgány EU odpovědné za mechanismy krizové připravenosti nebo krizového řízení, jejichž působnost se vztahuje na příslušné kritické nebo strategické suroviny.¹¹³

V oblasti strategických surovin má ČR podávat zprávu o jejich zásobě, výskytu, a to v rámci celého území ČR.

V ČR podobný průzkum superstrategických surovin zastává a na základě usnesení vlády č. 713 provádí státní podnik DIAMO a Česká geologická služba.¹¹⁴

Významným a poměrně nedávným průzkumem státního podniku DIAMO je geologický průzkum u Zlatých hor, který započal schválením průzkumného území v roce 2020.¹¹⁵ V rámci

¹¹¹ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.03. 2023.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Usnesení vlády ČR ze dne 11.10. 2017 č. 713 ke Zprávě o nutnosti zajištění ekonomických zájmů státu v oblasti využití kritických superstrategických surovin Evropské unie a některých dalších surovin.

¹¹⁵ DIAMO. O projektu. In: diamo.cz [Online]. Dostupné z: <https://www.diamo.cz/cs/zlatehory/o-projektu>.

nej nemá být odhaleno jen zlato a jeho zásoby, ale i jiné kovy jako např. měď¹¹⁶, která se nachází na seznamu kritických surovin EU. Vypočtení zásob mědi a případně nalezení dalších ložisek kritických surovin je pro ČR v tomto ohledu zásadní.

Domnívám se tedy, že by informace Komisi mohla oficiálně poskytovat a tvořit tak tuto specializovanou podskupinu nadále Česká geologická služba a státní podnik DIAMO. Stav strategických a kritických surovin budou tyto subjekty předávat Komisi formou zpráv.

Evropský parlament zmiňuje nezbytnost monitorování i velkých společností používajících k výrobě strategické suroviny. Tyto společnosti by měli mít za úkol přijmout vhodná opatření ke zmírnění rizik případného narušení jejich dodavatelského řetězce a informovat o nich svůj statutární orgán.¹¹⁷

Zároveň mají tyto společnosti vytvořit jednotnou šablonu, ve které budou uvádět informace z průzkumu. Tyto velké společnosti má ČR označit a monitorovat pomocí pravidelných a přiměřených přezkumů a velké společnosti jsou povinny předložit informace, které mají.¹¹⁸ Zjištěné údaje v rámci monitorování mají být předány národnímu statistickému úřadu a Eurostatu, pro ČR by tyto informace měl zpracovávat Český statistický úřad.¹¹⁹

Návrh nařízení nevymezuje, jaká společnost se považuje za velkou, nicméně se domnívám, že v ČR by mohlo určité společnosti nařízení postihnout. Např. OKD a.s, která je jediným producentem černého uhlí v ČR.¹²⁰

5.5. Těžba kritických surovin v ČR

Jak jsem již zmiňovala v současnosti se v ČR ze seznamu kritických surovin uvedených v návrhu nařízení těží pouze:

1) koksovateľné uhlí – jediná oblast těžby je v Ostravsko-karvinském revíru, kde těží společnost OKD, a, s., Ostrava.¹²¹

2) živec – nejdůležitější pro těžbu ČR jsou dvě oblasti – horní tok řeky Lužnice s ložisky Halámky a oblast jižně od Brna s uloženinami řeky Jihlavy např. Syrovicko – ivanská terasa, nicméně zde se nejedná o těžbu čistého živce, tento živec má vysoký obsah železa, proto se

¹¹⁶ ŠVUBOVÁ, Andrea. U Zlatých Hor probíhá druhým rokem geologický průzkum. Má zjistit, kolik zlata tamní podzemí ukrývá. In: irozhlas.cz [Online]. 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zlate-hory-geologicky-pruzkum-podzemi-vrty-zlato_2110091205_tzr.

¹¹⁷ Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu 2023/0079 (COD) ze dne 7.9.2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ § 4 ZSSS.

¹²⁰ OKD, A.S. *O nás*. Online. 2023. Dostupné z: <https://okd.uat2.cybertest.cz/cs/o-nas>.

¹²¹ ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Surovinové zdroje ČR. Nerostné suroviny 2022. In: geology.cz [Online]. 2022.[cit. 2023-10-25] Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/surovinove-zdroje-ceske-republiky-2022.pdf>.

používá pouze ve stavebnictví a pouze část se ukládá k pozdějšímu využití jako živcová surovina.¹²² Nejedná se tedy o kritickou surovinu dle seznamu EU v pravém slova smyslu.

3) mangan – zkušební těžba byla zahájena ve Chvaleticích, do budoucna bude přínosným zdrojem pro výrobu baterií.¹²³

5.6. Potencionální těžba kritických surovin v ČR

Ačkoli se tyto suroviny zatím netěží nebo došlo k ukončení jejich těžby, s ohledem na cíle návrhu nařízení (4.3) by jejich těžba mohla být zahájena nebo ložiska znovu nalezena. Přistoupení k těžbě některých kritických surovin na našem území by mohlo pomoci ke koncentraci výroby v EU, ačkoliv jsou ložiska některých surovin menší a jejich dovoz z Číny je levnější (jak je tomu např. u barytu).

Z kritických surovin má ČR ložiska a zdroje např. barytu, kobaltu, mědi, germania, hafnia, vzácných zemin, lithia, přírodního grafitu, nioby, křemíkového kovu, tantalu a wolframu.¹²⁴ Ze strategických surovin pak ČR navíc disponuje neschválenými zdroji prvků vzácných zemin pro magnety, konkrétně např. gadoliniem a ceriem.¹²⁵

5.6.1. Seznam kritických a strategických surovin v české právní úpravě

V souvislosti s těžbou kritických a strategických surovin nastává otázka, jakým způsobem se seznam kritických a strategických surovin EU v českých předpisech promítne. Aby se předešlo případným kolizím mezi úpravou EU a úpravou národní, bude nezbytné zvážit, zda neprovést alespoň rámcové vymezení strategických a kritických surovin přímo v horním zákoně, což by znamenalo jeho novelizaci, popřípadě, zda neprovést odkaz v horním zákoně na nařízení. S ohledem na proměnlivost seznamu kritických a strategických surovin EU, zastávám shodný názor jako V. Urbanec, že ideálnější variantou by bylo zřízení odkazu. Další možností, by bylo případné převzetí seznamu kritických a strategických surovin do nařízení vlády v rámci novely liniového zákona.

S tím souvisí i otázka procesu povolování, kdy jsou rozdílná řízení u vyhrazených a nevyhrazených nerostů. Dle mého názoru, je zapotřebí pro účely povolovacího postupu zařadit kritické a strategické suroviny mezi vyhrazené nebo nevyhrazené nerosty. S ohledem na

¹²² Tamtéž.

¹²³ ZATLOUKAL, Jiří. U Chvaletic začala těžba nerostu budoucnosti. Mangan nasytí hladové automobilky. In: Seznam zprávy [Online]. 2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-firmy-u-chvaletic-zacala-tezba-nerostu-budoucnosti-mangan-nasyti-hladove-automobilky-226853>.

¹²⁴ ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Surovinové zdroje ČR. Nerostné suroviny 2022. In: geology.cz [Online]. 2022.[cit. 2023-10-25] Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/surovinove-zdroje-ceske-republiky-2022.pdf>.

¹²⁵ Tamtéž.

vlastnosti kritických surovin, obsáhlost prvků a podobných vlastností¹²⁶ bych osobně zařadila kritické suroviny mezi nerosty vyhrazené.

5.7. Změny v povolovacím postupu

5.7.1. Strategické projekty

V rámci tohoto návrhu nařízení Komise vymezuje s ohledem na urgentnost situace zařadit kritické suroviny do strategických projektů, ve kterých budou mít prioritní status. Za strategické projekty určí Komise projekty na základě žádosti předkladatele projektů. Předkladatelem projektu se dle návrhu nařízení rozumí podnik nebo dohoda mezi spolupracujícími podniky, které vyvíjejí projekt v oblasti surovin.

Za strategické projekty Komise uzná zejména ty, které přispějí k bezpečnosti dodávek strategických surovin. Tento projekt bude technicky proveditelný, nebude mít dopady na společnost, klima, ovzduší či půdu nebo bude mít přeshraniční přínos mimo členský stát EU.¹²⁷

Než Komise uzná strategický projekt a zveřejní jej ve svém rozhodnutí, může členský stát EU, kterého se projekt týká, vznést námitky proti udělení strategického statusu navrhovaného projektu. Zajímavostí je, že pokud členský stát EU po projednání bude trvat na své námitce, neměl by být projekt považován za strategický.¹²⁸

Ačkoli uznáním projektu za strategický nejsou dotčeny požadavky, které se na příslušný projekt nebo předkladatele projektu vnitrostátního práva kladou, prioritou a urychlení řízení v souvislosti s kritickými surovinami může přinést určité změny.

5.7.2. Jediné kontaktní místo

ČR má poté, co vstoupí nařízení v platnost, zřídit v rámci urychlení povolovacího postupu tzv. „jediné kontaktní místo.“ Jediné kontaktní místo má představovat jediný vnitrostátní orgán, který má být odpovědný za usnadnění, koordinaci a zefektivnění povolovacího postupu pro projekty v oblasti kritických surovin a bude odpovědný za poskytování informací.¹²⁹ Tento vnitrostátní orgán bude pravděpodobně jediným kontaktním místem, který má být nápomocen v rámci urychlení povolovacího procesu a měl by vyřídit všechny záležitosti včas, to zřejmě znamená i komunikaci s Komisí. V rámci tohoto orgánu má fungovat i již zmíněný a Evropským parlamentem rozšířený vyšetřující úředník (5.2.1), který by měl být společně i s jinými orgány v této funkci nápomocný, zejména

¹²⁶ Viz § 3 horního zákona.

¹²⁷ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.3. 2023.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

z hlediska administrativních záležitostí. Povinnosti a úkoly jediného kontaktního místa v oblasti kritických surovin, mohou být rozděleny pro jednotlivé projekty a delegovány i na jiný orgán.

Zastávám názor, že by toto kontaktní místo mohlo být zřízeno stejně jako např. v případě implementace směrnice OECD¹³⁰, kde sice šlo o sjednocení podniků, ale bylo vytvořeno jediné nadnárodní místo, které zodpovídá za ekonomickou spolupráci a rozvoj pro nadnárodní podniky. Bylo tak učiněno usnesením vlády č. 779,¹³¹ v rámci něhož bylo zřízeno kontaktní místo ze stálé pracovní skupiny MPO. Dále bylo v usnesení vlády uloženo vedoucím ústředních orgánů státní správy vyvíjet potřebnou součinnost při plnění úkolů a činnosti národního kontaktního místa.¹³² Součinnost ústředních orgánů by mohla být stanovena obdobně i v tomto případě. Funkci jediného kontaktního místa s ohledem na již výše uvedené kompetence by mohl pravděpodobně zastávat MPO.

Nicméně jediné kontaktní místo má vydávat tzv. jediné komplexní rozhodnutí, které Komise definuje v návrhu nařízení jako „*rozhodnutí nebo soubor rozhodnutí přijatých orgány členského státu, s výjimkou soudů nebo tribunálů, která určují, zda je předkladatel projektu oprávněn provést projekt v oblasti surovin.*“¹³³ Toto komplexní rozhodnutí však v současnosti povolovací proces v ČR nezahrnuje. S ohledem na příslušné orgány, které si v povolovacím procesu dělí kompetence tzn. MŽP, krajské úřady a obvodní báňské úřady, by zde v rámci tohoto komplexního rozhodnutí mohl vzniknout kompetenční spor, jelikož z návrhu nařízení jednoznačně nevyplývá, co vše má komplexní rozhodnutí zahrnovat, tzn. zdali má být v komplexním rozhodnutí zahrnuto i posouzení EIA. S ohledem na tuto skutečnost, není vyloučeno, že by jediným kontaktním místem mohl být i jeden z výše uvedených orgánů, který rozhoduje v rámci povolovacího procesu v ČR.

5.7.3. Územní plánování

Návrh nařízení požaduje po členských státech EU „*zajištění, aby celostátní, regionální a místní orgány odpovědné za přípravu plánů, včetně zónování, územních plánů a plánů využití půdy, do těchto plánů zahrnuly ustanovení o rozvoji projektů v oblasti kritických surovin ve vzájemné úzké spolupráci.*“¹³⁴

¹³⁰ OECD (2023), OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, OECD Publishing. Paris. 2023. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>.

¹³¹ Usnesení vlády ČR ze dne 16.10. 2013 č. 779 k zřízení Národního kontaktního místa pro implementaci Směrnice Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj pro nadnárodní podniky.

¹³² Tamtéž.

¹³³ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.03. 2023.

¹³⁴ Tamtéž.

Územní plánování stanoví, jakým způsobem se území bude využívat. Samotné cíle územního plánování pak ztvárňují veřejný zájem na vytváření předpokladů pro výstavbu, ochranu území i jeho udržitelný rozvoj a hospodárného využití území, přičemž se tyto cíle promítají do nástrojů územního plánování.¹³⁵ V ČR se v rámci územního plánování, jedná o závazné dokumenty, které jsou nástroji územního plánování, tedy územně plánovací dokumentace, kterou tvoří územní rozvojový plán, zásady územního rozvoje, územní plán a regulační plán.¹³⁶ Předmětný výčet doplňuje ještě těmto dokumentům nadřazená a s celostátní působností platná politika územního rozvoje.

Podkladem pro územně plánovací dokumentace jsou územní studie (v určitých částech) a analytické podklady, které obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, limitů využití území, záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování podmínek udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci.¹³⁷

Ačkoli dokumenty územně plánovací dokumentace již ve své stávající podobě obsahují plochy a koridory nadmístního významu i jejich budoucí využití, tedy např. plochy pro těžbu nerostných surovin¹³⁸, bylo by vhodné po přijetí návrhu nařízení zdůraznit význam a koncentrovat pozornost čistě na kritické a strategické suroviny z návrhu nařízení. V tomto směru je tedy zapotřebí prozkoumat území, kde se ložiska kritických a strategických surovin nacházejí a využít ložiska, ve kterých těžba doposud neprobíhá, nebo jejichž zdroje jsou neschválené a zapracovat je do územně plánovací dokumentace.

5.7.4. Posouzení vlivů na životní prostředí v platné právní úpravě ČR

Posuzování vlivů na životní prostředí se provádí, jestliže daná koncepce nebo záměr má nebo může mít vážné nebo významné vlivy na životní prostředí.¹³⁹

Předmětem posuzování vlivů dle zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí) („dále jen ZEIA“) jsou koncepce, které stanoví rámec pro budoucí povolení záměrů uvedených v příloze č. 1 a také koncepce, u kterých podle stanoviska orgánu ochrany přírody

¹³⁵ FIALOVÁ, Eva In: Macháčková Jana, a kol. Stavební zákon. Komentář. 3. vydání. Praha C. H. Beck, 2018. s. 77-85.

¹³⁶ § 61 písm. c) NSTZ.

¹³⁷ § 62 odst. 2 NSTZ.

¹³⁸ § 18 vyhlášky č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na území.

¹³⁹ DVORÁK, Libor. Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, Úvod.

nelze vyloučit významný vliv na předmět ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality.¹⁴⁰

Záměry se mohou lišit v závažnosti jejich vlivu na životní prostředí, proto v některých případech podléhají záměry posuzování vždy a v jiných případech probíhá zjišťovací řízení. Dále se u záměrů zkoumají limitní hodnoty, tady opět může a nemusí posouzení na životní prostředí probíhat. Zejména je tedy nutné posoudit závažnost vlivů jednotlivých záměrů na životní prostředí.

Záměry a změny záměrů uvedené v příloze č. 1 k ZEIA, podléhají posouzení vždy. Zde se předpokládá jejich závažné ovlivnění životního prostředí.¹⁴¹ V kategorii I to znamená, že změna záměru vlastní kapacitou nebo rozsahem dosáhne příslušné limitní hodnoty, je-li uvedena. V danou chvíli zde bude probíhat úplný proces EIA. V ostatních případech se provádí minimálně tzv. zjišťovací řízení, ve kterém se posoudí, zdali záměr podléhá posouzení vlivů na životní prostředí. Jde tak o případy, kdy by záměr mohl mít negativní vliv na životní prostředí, dojde ke zvýšení kapacity, rozsahu, provozu, technologií a způsobu využívání záměru v kategorii I (přílohy č. 1 ZEIA). Stejně pravidlo pak platí pro záměry nebo změnu záměru se zvýšením příslušné limitní hodnoty v kategorii II (přílohy č. 1 ZEIA). Dále se jedná o specifické podlimitní záměry, které dosáhnou alespoň 25 % příslušné limitní hodnoty a nacházejí se ve zvláště chráněném území nebo jeho ochranném pásmu dle ZOPK nebo změny podlimitních záměrů. V neposlední řadě záměry podle § 3 písm. a) ZEIA, změny záměru, které by podle závazného stanoviska příslušného úřadu vydaného podle § 9a odst. 6 mohly mít významný negativní vliv na životní prostředí a části nebo etapy záměru podle § 9a odst. 5.¹⁴²

Posouzení, které probíhá pro kategorii I i kategorii II provádí MŽP¹⁴³ anebo krajské úřady.¹⁴⁴ Dle konkrétního záměru v příloze je určena jejich příslušnost.

Celý proces EIA začíná oznámením záměru oznamovatelem (investorem). V případě, že oznámení splňuje všechny náležitosti zveřejní jej příslušný úřad do sedmi pracovních dnů ode dne jeho obdržení.¹⁴⁵

Ve zjišťovacím řízení má příslušný úřad za úkol upřesnit informace a vložit je do dokumentace a zejména posoudit, zda bude záměr posouzen v rámci celého procesu EIA.

¹⁴⁰ § 10a ZEIA.

¹⁴¹ DVORÁK, Libor. Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí: komentář. Praha: Wolters Kluwer. 2018, s. 32.

¹⁴² § 4 odst. 1. ZEIA.

¹⁴³ § 21 ZEIA.

¹⁴⁴ § 22 ZEIA.

¹⁴⁵ § 6 odst. 5 ZEIA.

Zjišťovací řízení ukončí příslušný úřad nejdéle do čtyřiceti pěti dnů ode dne zveřejnění informace o oznámení. Ve zvláště složitých případech může být tato lhůta překročena, nejdéle však o dvacet pět dnů.¹⁴⁶ Závěr zjišťovacího řízení neprodleně zašle příslušný úřad oznamovateli, dotčeným územním samosprávným celkům a dotčeným správním úřadům a zveřejní jej.¹⁴⁷ V případě, že záměr bude podléhat posouzení vlivů na životní prostředí, vydá o tom úřad odůvodněný písemný závěr. V opačném případě (tedy pokud záměr posouzení nepodléhá), vydá o tom úřad rozhodnutí.¹⁴⁸ Právo podat odvolání proti rozhodnutí má oznamovatel a dotčená veřejnost.

Velice významnou fází EIA tvoří dokumentace, která je podkladem pro zhodnocení možných vlivů záměrů na životní prostředí. Tu si musí oznamovatel opatřit, resp. ji nechat zpracovat osobou k této činnosti oprávněnou. Pokud nemá tato dokumentace všechny náležitosti, příslušný úřad ji vrátí (do deseti pracovních dnů ode dne kdy mu byla doručena). Dále pak úřad může vrátit oznamovateli tuto dokumentaci do čtyřiceti dnů k přepracování nebo doplnění. Informaci o vrácení dokumentace následně úřad zveřejní. Není-li doplněná nebo přepracovaná dokumentace předložena ve lhůtě tří let ode dne vrácení dokumentace podle věty první, příslušný úřad posuzování ukončí.¹⁴⁹ K dokumentaci se může vyjádřit i veřejnost, dotčená veřejnost, dotčené orgány a dotčené územní samosprávné celky, a to písemně do třiceti dnů od zveřejnění informace o dokumentaci.¹⁵⁰ V případě nesouhlasu veřejnosti s dokumentací, nařídí příslušný úřad veřejné projednání. To se má konat do třiceti dnů po uplynutí lhůty pro vyjádření k dokumentaci.

Příslušný úřad musí zároveň smluvně zajistit zpracování posudku osobou k tomu oprávněnou.¹⁵¹ Posudek je v této souvislosti chápán jako odborný přezkum úplnosti a kvality dokumentace, zejména by měl garantovat správnost a prověření všech dokumentů. (zaručit tak jejich správnost).¹⁵²

Posudek se má zpracovat do šedesáti dnů ode dne obdržení dokumentace zpracovatelem.¹⁵³ Poslední fází procesu je vydání závazného stanoviska, které příslušný úřad vydá do třiceti dnů ode dne obdržení posudku. Toto stanovisko vydá příslušný úřad na základě

¹⁴⁶ § 7 odst.4 ZEIA.

¹⁴⁷ § 7 ZEIA.

¹⁴⁸ § 7 odst. 6 ZEIA.

¹⁴⁹ § 8 odst. 5 ZEIA

¹⁵⁰ § 8 odst. 3 ZEIA.

¹⁵¹ § 9 odst.1 ZEIA.

¹⁵² DVORÁK, Libor. *Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí: komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2018, s. 82-83.

¹⁵³ § 9 odst. 3 ZEIA.

dokumentace a posudku. Stanovisko se stává podkladem pro vydání rozhodnutí v navazujících řízeních.¹⁵⁴

5.7.5. Posuzování vlivů na životní prostředí v návrhu nařízení

Dle mého názoru z návrhu nařízení nevyplývají zásadní změny v posuzování EIA. Lhůty pro vyřízení dokumentace a vydání závazného stanoviska, které jsou uvedeny v zákoně o posuzování vlivů na životní prostředí a které jsem rovněž výše uvedla, by měly zůstat stejné, a tak i celý vnitrostátní proces, do kterého by se nemělo zasahovat. Komise se však snaží v oblasti kritických surovin, celý proces EIA urychlit, zejména tím způsobem, že ukládá v rámci celého procesu EIA u strategických projektů povinnost jedinému kontaktnímu místu (5.7.2) dohlédnout na včasnost posouzení konkrétního záměru na životního prostředí. Domnívám se, že v rámci tohoto urychlení došlo k novému požadavku u těchto strategických projektů, kdy v rámci dohledu jediného kontaktního místa má dojít na návrh předkladatele projektu k vydání stanoviska v rozsahu a míře podrobností informací, které mají být obsahem dokumentace.¹⁵⁵ Na základě vydávání komplexního rozhodnutí jediným kontaktním místem by u strategických projektů připadalo v úvahu i sloučení procesu EIA s navazujícím řízením, tedy s řízením o stanovení dobývacího prostoru a řízení o povolení hornické činnosti.

5.7.6. Jednotné environmentální stanovisko

Dále bude nově v rámci záměrů zapotřebí vydání jednotného environmentálního stanoviska, které se přijalo zákonem č. 148/2023 ze dne 10.5. 2023 o jednotném environmentálním stanovisku. Jednotným environmentálním stanoviskem je závazné stanovisko k vlivům na životní prostředí u záměru, který podléhá povolování podle stavebního zákona nebo posouzení vlivů na životní prostředí podle zákona o posuzování vlivů na životní prostředí, které se vydává namísto správních úkonů stanovených jinými právními předpisy v oblasti ochrany životního prostředí.¹⁵⁶ Tzn. že jednotné environmentální stanovisko by mělo být vydáváno u všech záměrů týkajících se kritických surovin. Pokud nebude u daného záměru nutno posouzení EIA, bude muset investor oslovovat orgány podle složkových zákonů.¹⁵⁷ Tzn. bude potřebovat dílčí složkové správní akty dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského

¹⁵⁴ VOMÁČKA, Vojtěch a ŽIDEK, Dominik. *Posuzování vlivů záměrů a koncepcí na životní prostředí*. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada teoretická, Edice Scientia, svazek č. 561. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 239-240.

¹⁵⁵ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.03. 2023.

¹⁵⁶ § 1 zákona o jednotném environmentálním stanovisku.

¹⁵⁷ § 2 tamtéž.

půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů.

Toto jednotné environmentální stanovisko bude vydáno na základě žádosti předkladatele projektu a rozhodne o něm příslušný úřad.

S ohledem na komplexní rozhodnutí by mohlo jednotné environmentální stanovisko být jeho součástí.

5.8. Další aspekty povolovacího procesu v ČR

5.8.1. Těžba nevyhrazených nerostů

Řízení, které jsou v ČR součástí povolovacího procesu v rámci těžebních záměrů (těžby a dobývání prostoru) se liší dle ložisek nerostů, které se budou dobývat, zda vyhrazených či nevyhrazených. U nevyhrazených nerostů se liší proces již na začátku v rámci geologického průzkumu. Je tomu tak zejména z důvodu rozdílného vlastnictví, jelikož jak jsem již zmiňovala, ložiska nevyhrazených nerostů jsou součástí pozemku.¹⁵⁸

Vyhledávání a průzkum ložisek nevyhrazených nerostů totiž může být prováděn jen na základě dohody s vlastníkem pozemku.¹⁵⁹ Vlastník je majitelem i nerostů pod pozemkem. Proto ani pro účely vyhledávání a průzkumu ložisek nevyhrazených nerostů není třeba stanovovat průzkumné území ani platit poplatek za oprávnění provádět ložiskový průzkum.¹⁶⁰

Dobývání ložisek nevyhrazeného nerostu se liší od právní úpravy dobývání výhradních ložisek z mnoha důvodů. Dobývání ložisek nevyhrazených nerostů je činnost prováděná hornickým způsobem.¹⁶¹ V rámci těžby ložisek nevyhrazených nerostů je zapotřebí řízení o změně využití území¹⁶² investor tak potřebuje povolení změny využití území a stanovení prostoru pro dobývání ložisek nerostů, pro která se nestanoví dobývací prostor podle horního zákona tak, jak je tomu u vyhrazených nerostů.

Organizace, které provádí dobývání ložisek nevyhrazených nerostů, postupují dle plánu využití ložiska, a nikoli podle plánu otvírky, přípravy a dobývání.¹⁶³ Zároveň tyto organizace

¹⁵⁸ § 7 horního zákona.

¹⁵⁹ § 4c zákona o geologických službách.

¹⁶⁰ VÍCHA, O. *Zákon o geologických pracích: Komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 84.

¹⁶¹ § 3 písm. a) zákona o hornické činnosti.

¹⁶² § 213 písm. b) NSTZ

¹⁶³ VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 38.

potřebují oprávnění k činnosti vydanou obvodním báňským úřadem.¹⁶⁴ Již zmíněné územní rozhodnutí zastupuje rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru.

Kromě územního řízení zde ale v rámci dalšího správního řízení probíhá řízení o povolení činnosti prováděné hornickým způsobem dle zákona o hornické činnosti, ve kterém obvodní báňský úřad vydává povolení k dobývání ložisek nevyhrazeného nerostu,¹⁶⁵ které je nezbytné pro zahájení prací.

Organizaci v souvislosti s ukončením dobývání nevyhrazených nerostů vznikají další povinnosti jako provést rekultivaci pozemků, které jsou dobýváním dotčeny nebo povinnost provést sanační a rekultivační práce po ukončení provozu úložného místa, na kterém byly ukládány odpady z vyhledávání, průzkumu, těžby či zpracování ložisek nevyhrazených nerostů.¹⁶⁶

5.8.2. Těžba vyhrazených nerostů

V rámci mého úsudku o zařazení kritických a strategických surovin mezi nerosty vyhrazené, by byl povolovací proces v současném právním řádu odlišný od těžby nevyhrazených nerostů.

Geologické práce spočívají ve vyhledávání a průzkumu výhradních ložisek a mohou být prováděny pouze na průzkumném území.¹⁶⁷ Průzkumné území se stanoví formou rozhodnutí, které vydává MŽP.¹⁶⁸ V tomto rozhodnutí MŽP vymezí území, pro jehož průzkum se průzkumné území stanoví, dobu platnosti a podmínky pro provádění prací.¹⁶⁹

Ještě ve fázi vyhledávání a průzkumu se u vyhrazených nerostů stanoví chráněné ložiskové území, kterým se zabezpečuje zvýšená ochrana vyhrazených nerostů proti znemožnění nebo ztížení jejich budoucího dobývání nehornickými stavbami a zařízeními.¹⁷⁰ Chráněné ložiskové území stanoví MŽP po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti a v součinnosti s MPO a obvodním báňským úřadem. V rozhodnutí o stanovení chráněného ložiskového území, se stanoví zejména zákaz, omezení nebo způsob zřizování staveb a zařízení v chráněném ložiskovém území, které nesouvisejí s dobýváním ložiska a které by mohly znemožnit nebo ztížit jeho dobývání.¹⁷¹

¹⁶⁴ § 5 odst. 2 zákona o hornické činnosti.

¹⁶⁵ § 19 odst. 1 zákona o hornické činnosti.

¹⁶⁶ VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017. str. 40-41.

¹⁶⁷ § 4 odst. 1 zákona o geologických pracích.

¹⁶⁸ VÍCHA, Ondřej. *Zákon o geologických pracích: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. str. 44.

¹⁶⁹ § 4a zákona o geologických pracích.

¹⁷⁰ VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. str. 87.

¹⁷¹ Vyhláška č. 364/1992 Sb., o chráněných ložiskových územích.

Další fází povolovacího procesu u výhradních ložisek je dle platné právní úpravy stanovení dobývacího prostoru. Tato fáze směřuje již přímo k samotné těžbě a investor zde potřebuje v rámci řízení o stanovení dobývacího prostoru rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru. Dobývací prostor oproti chráněnému ložiskovému území nezajišťuje ochranu, ale již samotné vymezení prostoru pro dobývání. Dobývací prostor se stanoví pro dobývání výhradního ložiska určitého nerostu nebo skupiny nerostů a současně se stanoví, které nerosty výhradního ložiska budou dočasně odkládány.¹⁷² Předpokladem pro podání žádosti o stanovení dobývacího prostoru je již zmíněné rozhodnutí o stanovení průzkumného území pro ložiskový průzkum, rovněž zmíněné stanovení chráněného ložiskového území¹⁷³ a udělení předchozího souhlasu ke stanovení dobývacího prostoru. Dalším předpokladem je také závazné stanovisko EIA jednotné environmentální stanovisko a stanovisko orgánu územního plánování.¹⁷⁴ Souhlas vydává MŽP po projednání s MPO¹⁷⁵ a je jednou z obligatorních náležitostí žádosti o stanovení dobývacího prostoru.¹⁷⁶

Nicméně ani po splnění těchto náležitostí nemůže ještě organizace výhradní ložisko těžít. Organizace bude totiž potřebovat povolení k hornické činnosti. Toto povolení vydává obvodní báňský úřad¹⁷⁷ a bez jeho povolení nesmí být otvírka, příprava ani dobývání zahájeny.¹⁷⁸

Druhy povolení hornické činnosti upravuje vyhláška ČBÚ č. 104/1988 Sb., o racionálním využívání výhradních ložisek, o povolování a ohlašování hornické činnosti a ohlašování činnosti prováděné hornickým způsobem.

Na řízení o stanovení dobývacího prostoru a řízení o povolení hornické činnosti by samotný návrh nařízení nic měnit neměl, ovšem v ČR by se měla i přesto zohlednit těžba kritických surovin v právních předpisech tedy horním zákoně a zákoně o hornické činnosti v rámci řízení o stanovení dobývacího prostoru a řízení o povolení k hornické činnosti.

5.8.3. Návrh novely liniového zákona

Nutnost vymezit těžbu pro kritické a strategické suroviny však zohledňuje již zmiňovaný návrh na novelizaci liniového zákona, schválený Poslaneckou sněmovnou ve třetím čtení dne 3.11. 2023, který je nyní postoupen do Senátu ČR. V tomto návrhu zákona dochází i

¹⁷² § 25 horního zákona.

¹⁷³ § 17 horního zákona.

¹⁷⁴ Jednotné environmentální stanovisko a stanovisko orgánu územního plánování se přidávají s ohledem na zákon č. 284/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím stavebního zákona.

¹⁷⁵ § 24 odst. 2 horního zákona.

¹⁷⁶ VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 147.

¹⁷⁷ § 17 odst. 4 zákona o hornické činnosti.

¹⁷⁸ § 10 odst. 1 zákona o hornické činnosti.

k navrhovaným změnám horního zákona a zákona o hornické činnosti. Ze strany Hospodářského výboru PSP ČR se navrhuje doplnění zvláštního ustanovení o dobývacím prostoru přímo pro dobývání kritického nerostu a o dobývacím prostoru pro dobývání ložiska strategického významu.¹⁷⁹ Dále je v něm také doplněno zvláštní ustanovení o povolení k hornické činnosti pro dobývání kritických nerostů a zvláštní ustanovení o povolení k hornické činnosti pro dobývání ložiska strategického významu.¹⁸⁰ Tyto změny by znamenaly specifický přístup k ložiskům kritických surovin, které jsou zde nazývány jako ložiska strategického významu a jsou vymezovány pro svůj mimořádný význam pro zajištění surovinové nebo energetické bezpečnosti státu. Vláda by je měla stanovit nařízením.¹⁸¹ Z návrhu vyplývá, že by došlo k určitým změnám v rámci těchto nových ustanoveních. Jednalo by se např. o zahájení řízení o stanovení dobývacího prostoru pouze organizací, a nikoliv i z podnětu místně příslušného obvodního báňského úřadu, jak je stanoveno v současné úpravě.¹⁸² Dále by to např. znamenalo povinnost obvodního báňského úřadu rozhodnout o žádosti ke stanovení dobývacího prostoru do dvou měsíců. Tyto změny považují za vhodné, vzhledem i k cílům návrhu, který se snaží o celkové urychlení povolovacího procesu u kritických a strategických surovin. Problémem pak mohou být názvosloví, která nejsou zcela shodná s návrhem nařízení. Návrh nařízení např. nezmiňuje již výše uvedené ložisko strategického významu nebo pojem „těžební infrastruktura“, kterou se rozumí v rámci novely liniového zákona stavby a zařízení, které mají sloužit otvírce, přípravě a dobývání ložisek strategického významu podle horního zákona, jakož i stavby sloužící k jejich úpravě a zušlechťování prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, dále stavby určené k jejich přepravě a úložná místa pro těžební odpad.¹⁸³ Jedním z problémů tohoto návrhu je i zavedení pojmu „kritický nerost“ a současně jeho vymezení. Návrh vymezuje kritické nerosty jako radioaktivní nerosty, všechny druhy ropy a hořlavého zemního plynu (uhlovodíky), nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět kovy, vápenec, pokud je vhodný k chemicko-technologickému zpracování, nerosty, z nichž je možno průmyslově vyrábět prvky vzácných zemin a prvky s vlastnostmi polovodičů, a nevyhrazené

¹⁷⁹ Senátní tisk č. 179 [online]. Senát parlamentu ČR, 2023 [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s5190.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² § 28 horního zákona.

¹⁸³ Senátní tisk č. 179 [online]. Senát parlamentu ČR, 2023 [cit. 2013-11-13]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s5190.

nerosty stavebního kamene a štěrkopísku, nachází-li se tyto nevyhrazené nerosty na ložiskách, které se považují za výhradní.¹⁸⁴

Tento výčet je však odlišný od navrhovaného vymezení a seznamu kritických a strategických nerostů v návrhu nařízení. V případě schválení liniového zákona by tak uvedený výčet mohl znamenat případný rozpor s návrhem nařízení (později již platným nařízením) a mohlo by tak být s ČR zahájeno řízení o porušení práva EU ze strany Komise. Dalším problémem, který v návrhu spatřuji je nedostatečné řešení změn a institutů požadovaných v návrhu nařízení. Jedná se tak např. o zavedení nového vnitrostátního programu průzkumu kritických surovin a dalších institutů, kterým se v mé práci věnuji. Proto návrhy v rámci novely liniového zákona v tomto ohledu nepovažuji za dostatečné a další změny, které budou přijaty nařízením bude zřejmě třeba řešit další novelizací.

5.8.4. Délka postupu udělování povolení

Obecně jsou správní orgány v rámci povolovacího procesu vázány lhůtami uvedenými ve správním řádu, např. u vydání závazného stanoviska, kdy má správní orgán rozhodnout do třiceti dnů. Návrh nařízení ale zavádí lhůty, které nesmí ČR v rámci celého povolovacího postupu u strategických projektů překročit. Konkrétně se má jednat o

- 1) Dvacet čtyři měsíců u strategických projektů zahrnujících těžbu
- 2) Dvanáct měsíců u strategických projektů zahrnujících pouze zpracování nebo recyklaci.¹⁸⁵

Tyto lhůty by mohly být prodlouženy s ohledem na náročnost projektu o tři měsíce.

To by pravděpodobně znamenalo zavedení těchto lhůt do českých horních předpisů, přičemž tento dohled má zajistit tentýž orgán, který bude zastupovat jediné kontaktní místo.

¹⁸⁴ Tamtéž.

¹⁸⁵ KOM (2023) 160 v konečném znění, 16.03. 2023.

Závěr

Hlavním cílem mé diplomové práce bylo zohlednit, jakým způsobem se do českých horních předpisů promítne navrhované nařízení EU. S ohledem na návrh nařízení jsem zkoumala i koncepční dokumenty, které přijetí návrhu Komisí předcházely a ve kterých již bylo upozorňováno na problémy v oblasti kritických surovin. Cíle těchto koncepčních dokumentů se však nepodařilo naplnit, a proto bude zapotřebí přistoupit k přísnějším opatřením v rámci nařízení v členských státech EU. S tím souvisí povinnosti, které členskými státy EU budou uděleny a budou pro ně závazné. Vhodným základem pro přijetí opatření a orientaci v oblasti kritických a strategických surovin je bezpochyby surovinová politika ČR, kterou jsem se v práci zabývala. Pro ČR by tedy změny a orientace v návrhu nařízení neměly být zcela nové. ČR má dle mého názoru v této oblasti dobrý základ úpravy, kterou se návrh nařízení zabývá. Pro ČR přijetí nařízení sice bude znamenat novelizaci některých zákonů a případné zřízení některých nových institutů, nicméně česká horní úprava i s ohledem na její bohatou historii je na takové úrovni, že by to pro postup schvalování strategických projektů nemělo znamenat výrazné vnitrostátní změny. Zároveň ani Komise nechce příliš zasahovat do vnitrostátních úprav, naopak se jen snaží strategické projekty urychlit a případně oslovit další těžební organizace.

V rámci dalších cílů mé práce bylo třeba analyzovat současnou právní úpravu a organizaci v českém horním právu. S ohledem na současný stav jsem zkoumala postavení a zařazení některých nově vzniklých institucí, pracovních pozic a vnitrostátních programů, které bude v souvislosti s návrhem nařízení nutno zřídit. Jelikož se jedná teprve o projednávaný návrh nařízení a ČR se jím bude teprve zabývat, vycházela jsem ze současné právní úpravy a zejména tak z kompetenčního zákona.

V rámci poznatků získaných ze studia potřebného pro stanovení závěrů v mé práci usuzuji, že bude zapotřebí z důvodu nově zřízených institutů novelizace některých zákonů. Jedná se tak o horní zákon, zejména s ohledem na zařazení kritických a strategických surovin do horního zákona, zahrnutí nového vnitrostátního programu do surovinové politiky a tím i změnu stálé surovinové politiky v horním zákoně. V neposlední řadě pak stanovení lhůt, které nemají být přesáhnuty v průběhu povolování strategických projektů. Dále je nezbytné zřídit nový program průzkumu kritických a strategických surovin, který se bude zabývat pouze údaji o kritických surovinách v rámci průzkumu ložisek nerostů. S ohledem na zřízení tohoto vnitrostátního programu bude případně potřebná novelizace zákona o geologických pracích. V případě dalších institutů bude pravděpodobně nutné usnesením vlády zřídit jediné kontaktní místo a uložit povinnost monitorování kritických a strategických surovin. Dále se domnívám,

že bude nutné novelizovat zákon o posuzování vlivů na životní prostředí s ohledem na vydání stanoviska předkladatelem u strategických projektů, které má vydávat jediné kontaktní místo a které má být zahrnuto do dokumentace. V rámci organizace v horním právu, bude zapotřebí rozdělit nové kompetence a případně zřídit i nové pracovní pozice, jako např. stanovení zástupce v radě pro kritické suroviny.

Dále jsem v práci zmiňovala i současně projednávanou novelu liniového zákona v Poslanecké sněmovně PČR. V pozměňovacích návrzích byly zmíněny důležité pojmy související se zajištěním kritických surovin v ČR, zejména pak pojmy kritických nerostů a ložisek strategického významu. V případě přijetí návrhu zákona by to znamenalo aspoň již obecné vymezení kritických surovin a jejich zakotvení v horním zákoně a doplnění zvláštních ustanovení u řízení o stanovení dobývacího prostoru a řízení o povolení hornické činnosti. To by byl další důvod k novelizaci horního zákona a současně by byla zapotřebí novelizace zákona o hornické činnosti.

S ohledem na zjištěné poznatky o kritických a strategických surovinách vnímám přijetí návrhu nařízení jako nezbytné. Pro ČR bude znamenat i výzvu v oblasti těžby kritických surovin u kterých je ČR závislá na dovozu a zároveň provedení mnoha legislativních změn.

Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace:

- 1) DVOŘÁK, Libor. Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 428 str. ISBN 978-80-7552-183-5.
- 2) FIALOVÁ, Eva In: Macháčková Jana, a kol. Stavební zákon. Komentář. 3. vydání. Praha C. H. Beck, 2018. 1216 str. ISBN 978-80-7400-558-9.
- 3) JANGL, Ladislav. *České horní právo a báňská historie: metodika báňsko-historického výzkumu*. 2. dopl. vydání. Praha: Národní technické muzeum, 2010. 241 str. ISBN 978-80-7037-200-5.
- 4) JANOŠÍKOVÁ, Petra, KNOLL Vilém, RUNDOVÁ, Alena. *Mezníky českých právních dějin*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 215 str. ISBN 978-80-7380-251-6.
- 5) MAKARIUS, Roman. *České horní právo: Díl I*. 1. vydání. Ostrava: MONTANEX, a. s., 1999. 246 str. ISBN 80-7225-033-7.
- 6) SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE Vladimír, SUCHÁNEK Radovan a SYLLOVÁ Jindřiška. *Ústava České republiky: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2016. 1320 str. ISBN 978-80-7400-590-9.
- 7) SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. 496 str. ISBN 978-80-8757-648-9.
- 8) VÍCHA, Ondřej. *Základy horního a energetického práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 228 str. ISBN 978-80-7478-919-9.
- 9) VÍCHA, Ondřej. *Zákon o geologických pracích: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. 300 str. ISBN 978-80-7598-743-3.
- 10) VÍCHA, Ondřej. *Horní zákon; Zákon o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017. 992 str. ISBN 978-80-7552-557-4.

Odborné články:

- 1) CARRARA, Samuel. Supply chain analysis and material demand forecast in strategic technologies and sectors in the EU – A foresight study. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023.s. 4.
- 2) GROHOL, Milan. Study on the critical raw materials for the EU 2023 - Final report. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023. s. 7.

- 3) CHARANZOVÁ, Dita. Surovinové strategie Evropské unie: globální a domácí výzvy. Praha: Pražský institut pro globální politiku – Glopolis, 2012.
- 4) NEUKIRCHEN, Florian. The World of Mineral Deposits: A Beginner's Guide to Economic Geology. Springer International Publishing, Germany. 2020. s. 1-2.
- 5) NOUZA, Richard. České horní právo – vývoj a současnost. Energetika. Český svaz zaměstnavatelů v energetice. 2011, roč. 61, č. 8-9, s. 463-464 a VÍCHA, Ondřej. Hornictví. In SLÁDEČEK, Vladimír a kol. Správní právo: zvláštní část (vybrané kapitoly). 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 448-449.
- 6) OFFERMAN, Erik. Critical Materials: Underlying Causes And Sustainable Mitigation Strategies. World Scientific Publishing Company, Singapore, 2019. s. 4.
- 7) PÁLENSKÝ, Peter, STARÝ, Jaromír., NOVÁK, Jaroslav., KAVINA, Pavel., PETÁKOVÁ, Zdeňka., 2011: *Význam, rozmanitost a ochrana nerostných zdrojů v krajině ČR*. Acta Pruhoniciana, roč.98, s. 9–16.
- 8) STARÝ, Jaromír. Kritické suroviny Evropské unie a ČR aneb Tři pruty Svatoplukovy. Vesmír: přírodovědecký časopis. Praha: 2022. č.101. str. 230-234.
- 9) VÍCHA, Ondřej. Ložiska nevyhrazených nerostů jako součást pozemku – vybrané otázky. In Sborník z konference Dny práva – 2012 – Days of Law, 6. ročník mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 2375–2390. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/pozemek/VichaOndrej.pdf.
- 10) VÍCHA, Ondřej. Europeizace horního práva. Acta Iuridica Olomucensia. 2017, roč. 12, č. 1, s. 264-281.
- 11) VOMÁČKA, Vojtěch a ŽIDEK, Dominik. Posuzování vlivů záměrů a koncepcí na životní prostředí. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Řada teoretická, Edice Scientia, svazek č. 561. Brno: Masarykova univerzita, 2016. str. 239-240.

Internetové zdroje:

- 1) ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Surovinové zdroje ČR. Nerostné suroviny 2022. In: geology.cz [Online]. 2022.[cit. 2023-09-02] Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje/surovinove-zdroje-ceske-republiky-2022.pdf> .
- 2) ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA. Publikace Surovinové zdroje ČR-nerostné suroviny. In: geology.cz [Online]. 2022.[cit. 2023-09-08] Dostupné z: <http://www.geology.cz/extranet/publikace/online/surovinove-zdroje>.

- 3) DIAMO. O projektu. In: diamo.cz [Online]. Dostupné z: <https://www.diamo.cz/cs/zlatehory/o-projektu>.
- 4) MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU. Nová Surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů. In: mpo.cz [Online]. 22.6.2017. [cit. 2023-03-09] Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/stavebnictvi-a-suroviny/surovinova-politika/statni-surovinova-politika-nerostne-suroviny-v-cr/nova-surovinova-politika-v-oblasti-nerostnych-surovin-a-jejich-zdroju---mpo-2017--229820/>.
- 5) OKD, A.S. *O nás*. Online. 2023. Dostupné z: <https://okd.uat2.cybertest.cz/cs/o-nas>.
- 6) Státní báňská správa České republiky. Působnost. In: cbusbs.cz [online]. 17. července 2023. [cit. 2023-10-05] Dostupné na: <https://www.cbusbs.cz/cs/pusobnost-uradu>.
- 7) ŠVUBOVÁ, Andrea. U Zlatých Hor probíhá druhým rokem geologický průzkum. Má zjistit, kolik zlata tamní podzemí ukrývá. In: irozhlas.cz [Online]. 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zlate-hory-geologicky-pruzkum-podzemi-vrty-zlato_2110091205_tzr.
- 8) ZIMÁK, Jiří. Ložiska nerostných surovin. Online učebnicový text. In: urga.cz [Online]. 2021. [cit. 2023-09-01] Dostupné z: <http://www.urga.cz/files/3.pdf>
- 9) ZATLOUKAL, Jiří. U Chvaletic začala těžba nerostu budoucnosti. Mangan nasytí hladové automobilky. In: Seznam zprávy [Online]. 2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-firmy-u-chvaletic-zacala-tezba-nerostu-budoucnosti-mangan-nasyti-hladove-automobilky-226853>.

Právní prameny:

- 1) Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu.
- 2) Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů
- 3) Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).
- 4) Zákon č. 309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami (zákon o ovzduší).
- 5) Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- 6) Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon)
- 7) Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě
- 8) Zákon č. 62/1988 Sb., o geologických pracích,

- 9) Zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů
- 10) Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí)
- 11) Zákon č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě
- 12) Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon
- 13) Zákon č. 148/2023 Sb., o jednotném environmentálním stanovisku
- 14) Zákon č. 88/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
- 15) Doporučení Evropské komise 2014/70/EU ze dne 22. 1. 2014 o minimálních zásadách pro průzkum a těžbu uhlovodíků (jako je plyn z břidlic) s použitím vysokoobjemového hydraulického štěpení.
- 16) Důvodová zpráva k zákonu č. 88/2021 Sb., změna horního zákona a dalších souvisejících zákonů.
- 17) Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie.
- 18) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru 2023/C 349/22 ze dne 29.9 2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek
- 19) Usnesení Evropského parlamentu, „Efektivní evropská strategie pro suroviny“, 13. 9 2011.
- 20) Usnesení vlády ČR ze dne 13. 12. 1999 č. 1311 k Surovinové politice v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů.
- 21) Usnesení vlády ČR ze dne 17. 8. 2011 č. 619 k Východiskám ke koncepci surovinové a energetické bezpečnosti.
- 22) Usnesení vlády ČR ze dne 11.10. 2017 č. 713 k Zprávě o nutnosti zajištění ekonomických zájmů státu v oblasti využití kritických superstrategických surovin Evropské unie a některých dalších surovin.
- 23) Usnesení vlády ČR ze dne 16.10. 2013 č. 779 k zřízení Národního kontaktního místa pro implementaci .
- 24) Usnesení vlády ČR ze dne 23.11. 2016 č. 1026 k aktualizaci Státní politiky životního prostředí České republiky 2012–2020.
- 25) Usnesení vlády ČR ze dne 14.3. 2012 č. 154 o Exportní strategii České republiky pro období let 2012 až 2020.

- 26) Pozměňovací a jiné návrhy poslanecké sněmovny 410/4 ze dne 13.10 2023 k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 416/2009 Sb., o urychlení výstavby dopravní, vodní a energetické infrastruktury a infrastruktury elektronických komunikací (liniový zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- 27) Senátní tisk č. 179 [online]. Senát parlamentu ČR, 2023 [cit. 2023-11-13]. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisk_u.list&forEach.action=detail&forEach.value=s5190.
- 1) Zpráva –A9-0260/2023. Návrh legislativního usnesení Evropského parlamentu. In: [europarl.europa.eu](https://www.europarl.europa.eu) [Online]. 7.9. 2023. [cit. 2023-04-09] Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0260_CS.html#_section1.
 - 2) Pozměňovací návrhy Evropského parlamentu 2023/0079 (COD) ze dne 7.9 2023 k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin.
 - 3) Směrnice Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj pro nadnárodní podniky.
 - 4) Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/31/ES ze dne 23.4 2009 o geologickém ukládání oxidu uhličitého.
 - 5) Vyhláška č. 364/1992 Sb. vyhláška ministerstva životního prostředí České republiky o chráněných ložiskových územích.
 - 6) OECD (2023), OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, OECD Publishing. Paris. 2023. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>.
 - 7) Řešení výzev v oblasti komoditních trhů a v oblasti surovin ze dne 2.2 2011, KOM (2011) 25.
 - 8) Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví rámec pro zajištění bezpečných a udržitelných dodávek kritických surovin a mění nařízení (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1724, KOM (2023) 160.
 - 9) Sdělení komise Evropskému parlamentu a Radě – Iniciativa v oblasti surovin: uspokojení kritických potřeb pro růst a zaměstnanost v Evropě, KOM (2008) 699.
 - 10) Sdělení komise o přezkumu seznamu kritických surovin pro EU a o provádění iniciativy v oblasti surovin, KOM (2014) 297.
 - 11) Sdělení komise o seznamu kritických surovin pro EU ze dne 13.9. 2017, KOM (2017) 490.
 - 12) Sdělení komise Evropskému parlamentu, Evropské radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru regionů: zelená dohoda pro Evropu, KOM (2019) 640.

13) Sdělení o odolnosti proti nedostatku kritických surovin: zmapování cesty k lepšímu zabezpečení a udržitelnosti ze dne 3.9 2020, KOM (2020) 474.

Shrnutí

Tato diplomová práce pojednává o zajištění kritických surovin v rámci českého horního práva. Jedním z cílů práce je analýza českého horního práva a připravovaného návrhu nařízení Evropské komise. V úvodních kapitolách je definováno horní právo a jeho právní úprava. Dále práce pojednává o koncepčních dokumentech Evropské komise, které předcházely návrhu nařízení. Následně je rozebrána surovinová politika ČR a její funkce. V neposlední řadě v práci pojednávám o samotném návrhu nařízení, jeho důvodů přijetí a základních institutech, které do členských států EU zavádí. Na závěr se těmto institutům věnuji a zvažuji jejich proces přijetí do právní úpravy ČR.

Summary

This diploma thesis discusses the provision of critical raw materials within the framework of Czech mining law. One of the goals of the work is the analysis of Czech mining law and the upcoming proposal for a regulation of the European Commission. Mining law and its legal regulation are defined in the introductory chapters. Furthermore, the thesis discusses the conceptual documents of the European Commission, which preceded the proposal of the regulation. Subsequently, the raw materials policy of the Czech Republic and its functions are discussed. Last but not least, I discuss the draft regulation itself, the reasons for its adoption, goals and basic institutions that it introduces to the member states of EU. In the end, I will focus on these institutes and consider their process of acceptance into the legislation of the Czech Republic.

Klíčová slova

Horní právo, horní zákon, ložiska nerostů, vyhrazené nerosty, nevyhrazené nerosty, koncepční materiály EU, kritické suroviny, strategické suroviny, surovinová politika, surovinové zdroje, nařízení EU, Komise, povolovací proces, životní prostředí.

Key words

Mining law, mining act, mineral deposits, reserved minerals, non-reserved minerals, EU conceptual materials, critical raw materials, strategic raw materials, raw materials policy, raw materials resources, EU regulation, Commission, permitting process, environment.